

**T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

NEHCÜ'L-FERĀDĪS'TE HĀL EKİ KATEGORİSİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Nursel ŞIKŞIK

**Enstitü Anabilim Dalı : Türk Dili ve Edebiyatı
Enstitü Bilim Dalı : Yeni Türk Dili**

Tez DanıŐmanı: Dr. Öğr. Üyesi Çiğdem TOPÇU

HAZİRAN – 2019

T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

NEHCÜ'L-FERĀDİS'TE HÂL EKİ KATEGORİSİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Nursel ŞIKŞIK

Enstitü Anabilim Dalı : Türk Dili ve Edebiyatı
Enstitü Bilim Dalı : Yeni Türk Dili

“Bu tez 10/06/2019 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından Oybirliği / Oyçokluğu ile kabul edilmiştir.”

JÜRİ ÜYESİ	KANAATI	İMZA
Prof. Dr. Zikri TURAN	BAŞARILI	
Dr. Öğr. Üyesi Çiğdem TOPÇU	BAŞARILI	
Dr. Öğr. Üyesi Yasin ŞERİFOĞLU	BAŞARILI	

SAKARYA
ÜNİVERSİTESİ

T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEZ SAVUNULABİLİRLİK VE ORJİNALLİK BEYAN FORMU

Sayfa : 1/1

Öğrencinin

Adı Soyadı	:	Nursel ŞIKŞIK
Öğrenci Numarası	:	1660Y11014
Enstitü Anabilim Dalı	:	Türk Dili ve Edebiyatı
Enstitü Bilim Dalı	:	Yeni Türk Dili
Programı	:	☒ YÜKSEK LİSANS ☐ DOKTORA
Tezin Başlığı	:	NEHCÜ'L-FERÂDİS'TE HÂL EKİ KATEGORİSİ
Benzerlik Oranı	:	%8

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE,

Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Lisansüstü Tez Çalışması Benzerlik Raporu Uygulama Esaslarını inceledim. Enstitünüz tarafından Uygulama Esasları çerçevesinde alınan Benzerlik Raporuna göre yukarıda bilgileri verilen tez çalışmasının benzerlik oranının herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi beyan ederim.

08/05/2019
Nursel ŞIKŞIK

Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Lisansüstü Tez Çalışması Benzerlik Raporu Uygulama Esaslarını inceledim. Enstitünüz tarafından Uygulama Esasları çerçevesinde alınan Benzerlik Raporuna göre yukarıda bilgileri verilen öğrenciye ait tez çalışması ile ilgili gerekli düzenleme tarafımda yapılmış olup, yeniden değerlendirilmek üzere sbtezler@sakarya.edu.tr adresine yüklenmiştir.

Bilgilerinize arz ederim.

Uygundur

Danışman
Unvanı / Adı-Soyadı: Dr. Öğr. Üyesi Çiğdem TOPÇU

Tarih: 08.05.2019

İmza:

KABUL EDİLMİŞTİR

REDDEDİLMİŞTİR

EYK Tarih ve No:

Enstitü Birim Sorumlusu Onayı

ÖNSÖZ

Türk dilinin ekleri sınıflandırıldığında müstakil kategorilerden biri olan hâl eki, dil bilgisi disiplininde önemli bir konudur. Bu ekle alâkalı pek çok çalışma yapılsa da, belirli şekillere belirli fonksiyonları yükleme anlayışı hakim olduğundan hâl eklerine sınırlı bir fonksiyon biçilmiştir.

Bu tezde, dilimizin ekleşme sistemi göz önüne alınarak Nehcü'l-Ferâdîs'teki hâl eklerinin diğer dil bilgisi unsurları ile ilişkileri incelenmiş ve hâl eklerine ait alt kategoriler belirlenmiştir.

Çalışmada, mensur ve hacimli bir eser olmasından dolayı Harezmi Türkçesi'ne ait olan Nehcü'l-Ferâdîs seçilmiştir. Eser döneminin dil özelliklerini yansıtması bakımından Türk dili için önemli bir yere sahiptir, aynı zamanda muhtevası bakımından da kültür ve edebiyat tarihimiz açısından büyük önem arz etmektedir.

Çalışma bu konuyu seçmekteki maksadımız, kullandığımız yöntem gibi bilgileri içeren “Giriş” bölümüyle başlamaktadır. Hâl ekleri konusundaki mevcut görüşlerin incelenip değerlendirildiği “Hâl Eki Kategorisi” ve bir üst fonksiyonu temsil eden hâl eklerinin alt fonksiyonlarının seçilen eser vesilesiyle tespit edildiği “Nehcü'l-Ferâdîs'te Hâl Ekleri” bölümleri ile devam etmektedir.

Çalışmanın “Sonuç” kısmında, hâl ekleri ile ilgili elde edilen veriler ve bu verilerin eserin üslûbuna katkısı yorumlanmıştır.

Bu vesile ile gerek lisans, gerekse lisansüstü eğitim hayatım boyunca üzerimdeki emekleri için ilk önce danışman hocam Dr. Öğr. Üyesi Çiğdem TOPÇU'ya ve hocam Prof. Dr. Zikri TURAN'a teşekkür ederim.

Nursel ŞIKŞIK

10.06.2019

İÇİNDEKİLER

KISALTMALAR.....	iii
İŞARETLER.....	iv
ŞEKİL LİSTESİ.....	v
ÖZET	vi
SUMMARY	vii
GİRİŞ.....	1
BÖLÜM 1: HÂL EKİ KATEGORİSİ	3
BÖLÜM 2: NEHCÜ'L-FERÂDİS'TE HÂL EKLERİ.....	15
2.1. Fonksiyonlar.....	15
2.1.1. Aitlik	15
2.1.2. Amaç	17
2.1.3. Aşama	19
2.1.4. Ayrılma	20
2.1.5. Bağlama	24
2.1.6. Benzetme	25
2.1.7. Birliktelik-Beraberlik.....	27
2.1.8. Bulunma.....	30
2.1.9. Görelilik-Uygunluk.....	37
2.1.10. İşaretleme.....	39
2.1.11. İzah.....	42
2.1.12. Karşılaştırma.....	45
2.1.13. Kaynak	50
2.1.14. Nasıllık.....	53
2.1.15. Nesne	57
2.1.16. Nicelik.....	63
2.1.17. Özne	65
2.1.18. Sebep.....	71
2.1.19. Seslenme	74
2.1.20. Sınırlama.....	76
2.1.21. Süreklilik.....	82

2.1.22. Taraf-Yer Bildirme	84
2.1.23. Vasıta	86
2.1.24. Yönelme.....	88
2.1.25. Zümre.....	94
SONUÇ	98
KAYNAKLAR.....	100
ÖZGEÇMİŞ.....	104

KISALTMALAR

bk. : Bakınız

NF : Nehcü'l-Ferādīs

s. : Sayfa

vb. : Ve benzeri

İŞARETLER

+ : İsmeye bağlanmayı, isim kategorisini gösterir.

- : Fiile bağlanmayı, fiil kategorisini gösterir.

Ø : Bir gramer unsurunun, telaffuz edilmeyen ancak fonksiyonu korunan şeklini temsil eder.

ŞEKİL LİSTESİ

- Şekil 1:** Nehcü'l-Ferādis'te Hâl Eklerinin Fonksiyonlarına Ait Şekillerin Sayıları.....95
- Şekil 2:** Nehcü'l-Ferādis'te Hâl Eklerinin Fonksiyon ve Şekil Tablosu.....97

Sakarya Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Özeti

Yüksek Lisans	☐	Doktora	☐
Tezin Başlığı: Nehcü'l-Ferādis'te Hâl Eki Kategorisi			
Tezin Yazarı: Nursel ŞIKŞIK		Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Çiğdem TOPÇU	
Kabul Tarihi: 10.06.2019		Sayfa Sayısı: vii (ön kısım) + 104 (tez)	
Anabilim Dalı: Türk Dili ve Edebiyatı Bilim Dalı: Yeni Türk Dili			
<p>Harezmi Türkçesi'ne ait önemli bir eser olan Nehcü'l-Ferādis Mahmūd bin Alī tarafından yazılmıştır. Döneminin dil özelliklerini yansıtan oldukça hacimli bir eserdir. Müellifin dilin unsurlarını kullanımındaki ustalığı eserin üslubuna da yansımıştır. Eser incelendiğinde hâl eklerinin yoğun bir şekilde kullanıldığı görülmektedir.</p> <p>Türk Dili için yapılan ek sınıflandırmalarına bakıldığında yaygın olan uygulama eklerin yapım ve çekim eki olarak iki ana başlık altında değerlendirilmesidir. Oysaki Türk dili ekleşme sistemi bakımından incelendiğinde yandaş karşıtlık ilişkisinde on ek çeşidine sahiptir. Hâl eki de bunlardan biridir. Bu anlayıştan yola çıkarak, müstakil bir kategori olan hâl ekleri, isim fiil tamlamalarında yardımcı unsur olan ismi bir hâl ile amaç, bağlama, özne, izah, karşılaştırma... gibi fonksiyonlarda asıl unsur olan fiile bağlar. Çalışmamızda hâl ekleri konusunda dilcilerin belli başlı izahlarına yer verilmiş ve söz konusu ekin yaygın olan, şekle dayalı fonksiyon belirleme, anlayışının aksine dilimizin ekleşme sistemindeki çerçevesi genel olarak çizilmiştir. Müstakil bir kategori olan hâl eklerinin ana fonksiyonları ve varsa bunlara bağlı alt fonksiyonlarının dikkate alınıp değerlendirildiği bir sınıflama yapılmıştır. Eserden aldığımız örnekler ekleşme bilgisi bakımından tahlilleri ile birlikte verilmiştir. İnceleme sonucunda elde edilen veriler izahları ile birlikte sonuç bölümünde yer almaktadır. Söz konusu eseri seçmemizdeki amaç döneminin dil özelliklerini en iyi şekilde yansıtması ve oldukça kapsamlı bir eser olmasıdır.</p>			
Anahtar Kelimeler: Nehcü'l-Ferādis, Hâl Eki, Harezmi Türkçesi, Fonksiyon, Morfem			

Sakarya University
Institute of Social Sciences Abstract of Thesis

Master Degree	Ph.D.
Title of Thesis: The Category of Positional Suffix in Nehcü'l-Ferādīs	
Author of Thesis: Nursel ŞIKŞIK	Supervisor: Assist. Prof. Çiğdem TOPÇU
Accepted Date: 10.06.2019	Number of Pages: vii (pretext) + 104 (main body)
Department: Turkish Language and Literature	Subfield: Modern Turkish Language
<p>An important work of Harezmi Turkish is Nehcü'l-Ferādīs. It was written by an important manuscript Mahmūd bin Ali. It is a very voluminous work reflecting the language characteristics of the period. Author's mastery of the use of language's elements is reflected in the style of the work. When the manuscript is examined, it is observed that positional suffixes are used intensively.</p> <p>Considering the suffix classifications made for the Turkish language, the common opinion is that there are two suffix categories as a derivational affix and inflectional suffix. However, when examined in term of the Turkish language syntagm system, it is counted in ten suffix types of contrariness relations. Positional suffixes are one of them. Based on this understanding, the positional suffixes that we designate as an independent category, the name which is a positional auxiliary element in noun-verb names; purpose, binding, subject, explanation, comparison... it connects to the verb, which is the main element in functions such as. In this study, the basic descriptions of the researchers' positional suffixes are given and, contrary to the general grammar understanding of the suffix, the framework of the contrariness system is generally drawn. A suffix classification is made in which the positional suffixes, which are an independent category, are evaluated by taking into account the main functions and their subfunctions. The examples we received from the study are given in detail. The data obtained as a result of the analysis were included in the results section together with their explanations. Purpose of selecting the manuscript, period has language characteristics and is a very comprehensive study.</p>	
Keywords: Nehcü'l-Ferādīs, Positional Suffix, Harezmi Turkish, Function, Morphem	

GİRİŞ

Türk dilinin ekleri sınıflandırıldığında müstakil kategorilerden biri olan ek, hâl ekidir. Hâl eki bir üst fonksiyon eki olup, kendine bağlı sayısının sınırları belirlenemeyecek kadar çok alt fonksiyonlara sahiptir. Hâl eki konusunda birçok yüksek lisans ve doktora tezi yapılmış, makaleler yayımlanmış, dil bilgisi kitaplarının belirli bölümlerinde çeşitli görüşler ileri sürülmüştür. Ancak bizim müstakil ve bir üst fonksiyon olarak ele aldığımız hâl eki pek çok çalışmada çekim eki olarak değerlendirilmiştir. Hâl eklerine olan yaklaşım “belirli şekillere belirli fonksiyon yükleme” olduğundan eke, belli bir sınır çizilmiştir. Hatta daha da ileri gidip bu ekin alt fonksiyonlarına sınırlı bir çerçeve biçilmiştir. Ekin söz diziminde bulunması gerektiği yer konusunda da bazı dilciler tarafından farklı görüşler ileri sürülmüştür. Ayrıca hâl eklerinin alt fonksiyonlarının isimlendirilmesi konusunda da birliksizlik söz konusudur. Tüm bu belirsizlikler durumu daha da karmaşık hale getirmektedir.

Çalışmanın Konusu

Türk dilinin müstakil eklerinden biri olan hâl eki, dil bilgisi disiplinde kullanımı bakımından oldukça geniş bir alana sahiptir ve üzerinde durulması gereken önemli bir konudur. Mevcut işleyiş şekle göre fonksiyon belirlemeye dayalı olduğundan, hâl ekinin fonksiyonları göz ardı edilmiş ve bu kategoriye sınırlı fonksiyonlar belirlenmiştir.

Çalışmamızın konusunu ihtiva eden hâl ekinin Türk dilinin karşıtlık sistemine göre incelenmesi ve fonksiyonlarının belirlenmesi için seçtiğimiz Harezmi dönemine ait tarihi bir metin olan Nehcü'l-Ferâdis, hâl eki kategorisi bakımından oldukça zengindir. Ancak, Nehcü'l-Ferâdis'te hâl eki konusunda, onun diğer dil bilgisi unsurları ile ilişkilerinin ayrıntılı bir şekilde incelendiği ve dilimizin ekleşme sistemi göz önüne alınarak değerlendirilip yorumlandığı ve hâl eki kategorilerinin de ona göre belirlendiği bir çalışma yoktur.

Çalışmanın Önemi

Kendisine bağlı sayısının sınırları belirlenemeyecek kadar fazla alt fonksiyonlara sahip olan hâl ekleri, Türkçenin dil bilgisi bakımından öneme sahip olan konularından biridir.

Çalışmamızda, Nehcü'l-Ferādis'teki hâl ekleri ve hâl eklerine ait alt kategoriler yerleşik dil bilgisi anlayışının aksine ekleşme sistemimiz göz önüne alınarak incelenmiştir. Hâl eklerinin fonksiyonları detaylı bir biçimde belirlenmiştir. Çalışmamız, bu alandaki eksikliklerin giderilmesi için önem arz eden bir çalışma olma özelliği taşımaktadır.

Çalışmanın Amacı

Nehcü'l-Ferādis'teki hâl eklerini ve kendisine bağlı alt fonksiyonları ayrıntılı bir şekilde tespit etmek, hâl eklerinin ve ona bağlı fonksiyonlarının metne kattıklarını belirleyebilmek amaçlanmıştır.

Çalışmanın Yöntemi

Çalışmamızın ilk aşamasında, hâl ekleri konusunda yapılan yüksek lisans ve doktora tezleri ile makaleler ve dil bilgisi kitaplarının ilgili bölümleri incelenmiş ve değerlendirilmiştir. Elde edilen veriler, Türk dilinin ekleşme bilgisi açısından yorumlanarak, hâl eklerinin genel çerçevesi kendi anlayışımız doğrultusunda çizilmiştir. Yaygın görüşün problemleri tespit edilmiş, daha sonra bu yönler ilgili bölümün alt başlığı altında ayrıntılı bir şekilde yorumlanmıştır.

Çalışmamızın uygulama kısmını Harezmi Türkçesi'nin önemli eserlerinden biri olan Nehcü'l-Ferādis'teki hâl ekleri oluşturmaktadır. Eser hacimli olduğundan uygulama süreci uzun bir zamanı içine almıştır. Eserde hâl eki olan cümleler tek tek fişlenmiş, daha sonra hâl eklerinin temel fonksiyonları ve varsa bunlara bağlı alt fonksiyonlar belirlenmiştir. Tespit edilen temel fonksiyonlardan ortak olanlar kendi aralarında sınıflandırılmış ve alfabetik sıraya göre dizilmiştir. Bir ek cümle içinde ekleşme unsurları ile ilişkisi sonucunda fonksiyon kazanır bundan dolayı, örnekler metinde geçen cümleleri ile birlikte verilmiş ve ekleşme bilgisi bakımından da tahlilleri yapılmıştır. Birbirini çok tekrar eden fonksiyonlar, teze dahil edilirken örneklerin hepsi alınmamıştır. Sonuç bölümünden önce, hâl eklerinin temel fonksiyonlarını ve üst şekillerini gösteren bir tabloya ve hâl eklerinin fonksiyonlarına ait şekillerin sayılarını gösteren bir grafiğe yer verilmiştir.

Sonuç bölümünde, elde edilen veriler değerlendirilmiş ve hâl eklerinin temel fonksiyonlarının kullanım sıklığının metnin üslubuna ne gibi katkısı olduğu izahları ile birlikte yorumlanmıştır.

BÖLÜM 1: HÂL EKİ KATEGORİSİ

Dil, içinde pek çok unsuru barındıran, unsurları arasında derin bir bağ olan, devamlı gelişen, kendini yenileyen bir varlıktır. Türk dili, tarihinin en eski dönemlerinden günümüze kadar oldukça zengin kavramlara ev sahipliği yapmıştır. İçinde barındırdığı kavramlar her türlü durumu, olayı ifade edebilme gücünü kendisinde saklar.

Dilin bütün unsurları sürekli ve münavebeli olarak bir ilişki içindedir. Yaygın olan görüş kelime çeşidini çok ekleri de yapım ve çekim eki olarak iki ana başlık altında değerlendirir. Oysaki dilin ekleşme unsurları arasında kelime olarak iki (isim/fiil), ek olarak “yandaş ekleşme ile karşımıza çıkan üst işleve sahip on ek çeşidi ve yandaş ekleşmeyle işlevi artan alt türleri vardır” (Turan, 2018: 103). Dilimizin ekleşme sistemi belirli kurallar çerçevesinde kelimelerin ve eklerin kelime ile kelime, kelime ile ek, ek ile ek arasındaki “karşılıklı var etme/ karşıtlık ilişkisi” ile varlığını ortaya koymuştur. Diğer tüm eklerin kendi görevlerini icra ettikleri gibi hâl eki de isim ve fiil arasındaki işleviyle varlık kazanır. Yerleşik dil bilgisi anlayışında hâl ekleri konusuna bakıldığında ortaklaşan ve tartışılıp yorumlanması gereken şu problemler hususlar dikkat çekmektedir;

- 1- Hâl eklerinin tanımını yaparken, söz diziminde cümle içerisindeki konumuna da değinen dilciler arasında görüş birliği yoktur. Kimi dilciler hâl eklerinin isim ile fiil arasındaki işlev ile karşımıza çıkacağını söyledikleri gibi, kimi dilcilerin de hâl ekinin isim ile fiil ve isim ile isim arasında da kullanılabileceğini belirlemeleri,
- 2- Hâl eklerinin pek çok dilci tarafından çekim ekleri içerisinde değerlendirilmesi,
- 3- Hâl eklerinin alt fonksiyonlarına sınır çizerek, hâl eklerinin sayısını belirlemeleri,
- 4- Hâl eklerinin alt fonksiyonlarının isimlendirilmesi konusunda karmaşıklık olması,
- 5- Hâl ekleri için şekil odaklı bir değerlendirme söz konusudur, her hâl için umumiyetle kullanılan fonksiyon, ekin adı olmuştur. Dolayısıyla ekin bulunduğu bağlamından çıkartılıp, belli bir şekille isimlendirilmesi ve şekle dayalı fonksiyon belirlemenin sonucunda, eke sınırlı bir fonksiyon biçilmesi.

Hâl ekleri üzerine yapılmış yüksek lisans ve doktora tezlerinden, makaleler ve dil bilgisi kitaplarının ilgili bölümlerinden tespit ettiğimiz bu hususları başlıklar halinde ayrıntılı olarak değerlendirmeyi ve yorumlamayı uygun bulduk;

Hâl Eki Tanımı

Hâl eki: “isim ile fiil arasındaki işlevi yüklenen ekler bu işlevi hem isim ile fiil arasında kurulan tamlamada¹, hem isimde (cevher)² ek fiiliyle fiil teşkilinde yerine getirirler” (Turan, 2018: 104). Türk dilinin ekleşme sisteminde isim ve fiil arasında olan tamlamada isme gelen ek hâl ekidir. Hâl eki, ismin kullanıldığı bağlamda içinde bulunduğu durum itibariyle fiille kurduğu ilişki sonucu aldığı ektir ve ismi bir hâl olarak fiile bağlar. Yani yardımcı unsur olan isim içinde bulunduğu bağlama göre bir hâl ile asıl unsur olan fiile bağlanır.

Hâl ekinin söz diziminde, yani cümle içindeki konumu, isim ile fiil arasında kurulan tamlamada işlevli olmasıdır. Dilimizin ekleşme sisteminde tamlama mantığını; “kelimeler, müstakil olan telaffuzlarını birbirlerine karşı koruyan ve anlamlarını münferit olarak algılamayı kolaylaştıran bir telaffuz aralığı süresiyle, önceki tamlayan (yardımcı unsur) sonraki tamlanan (asıl unsur) göreviyle ilişkili olarak sıralanırlar; önceki kelime sonrakine tabidir” (Turan, 2018: 100) olarak açıklayabiliriz. Yapılan tüm izahlardan yola çıkarak şunu söyleyebiliriz ki ekleşme sistemimizde bir hâl eki iki şekilde karşımıza çıkar;

a. İsim fiil tamlamasında yardımcı unsur olan isme gelip, onu (özne, izah, bulunma, sebep gibi...) bir hâl olarak asıl unsur olan fiile bağlayan görev unsuru

ev+Ø+**de** kal-Ø-

b. Cevheri ek fiilden önce isme gelen görev unsuru

güzel+Ø+Ø+Ø+Ø+Ø+Ø+dir-Ø-Ø+Ø+Ø

Fakat bu durum çoğu dilci tarafından farklı yorumlanmıştır; Hâl eklerinin tanımını ve tarifini yaparken kimi dilciler, hâl eklerinin, genel olarak isim ile fiil arasındaki işlev ile

---

¹ Türk dilinde biri varlığı, biri de hareketi karşılayan iki çeşit kelime olduğundan, dört çeşit tamlama vardır; isim isim, isim fiil, fiil fiil, fiil isim.

² Zikri Turan, “Türkçenin Yapım ve Çekim Düzeninde Yer Alan Eklerin Sınıflandırılması Nasıl Olmalıdır?” (2007: 1843) bildirisinde ve “Türk Dilinin Eklerini Sınıflandırmanın Esasları” (2018: 104) makalesinde cevheri ek fiili “bir morfemi isim sınıfından fiil sınıfına geçirmekten ibaret olan görevlerinden dolayı diğer ek türlerinden ayrı ve müstakil bir üst sınıf oluşturan ek fiillerin fonksiyon bakımından iki alt sınıfa ayrılan türünden biri”, “ismi fiil sınıfına sokup, ismin anlamını fiil olarak tasarruf ettirmekle görevli eklerden biri” olarak açıklar.

ev+Ø+de+i-Ø-di+n+iz

karşımıza çıkacağını söyledikleri gibi, isim ile isim arasına da gelebileceğini söylemektedir.

Özkan (2001: 497), hâl eklerini, “isimleri kendilerinden sonra gelen isimlere, çoğu zaman da fiillere bağladığını” dile getirmiştir.

Ercilasun (2007: 51), hâl eklerini “isimlerin birbirleri veya fiiller ile olan ilişkisini kuran ekler” olarak ifade etmektedir.

Ergin (2009: 226), hâl eklerinin “ismi isimlere, edatlara ve bilhassa fiillere bağlayarak birçok münasebet kurduklarını” dile getirmiştir. Ayrıca hâl eklerinin esas özelliğinin ismi fiile bağlaması olduğunun da üzerinde durmuştur.

Durmuş (2010: 187), hâl eklerini, “adları adlara, adları eylemlere bağlayarak sözcükler arasında geçici anlam ilgileri kuran ekler” olarak açıklamıştır.

Karaağaç (2012: 71), hâl eklerini “dil kullanımında varlık ile varlık veya varlık ile eylem yapılarındaki ilişkiyi kuran ekler” olarak tanımlamıştır.

Bazı dilciler de hâl eklerini “ismin söz içinde başka kelimelerle olan ilişkilerinde aldıkları ek,” (Banguoğlu, 2015: 326; Eker, 2009: 335; Gülensoy, 2015: 544; Lüvimov, 1959: 58; Vural-Böler, 2012: 149) olarak tanımlamışlardır.

Hâl ekinin cümle içerisindeki konumunun isim ile fiil arası olduğuna dikkat çeken dilciler de şöyledir;

Buran (1996: 296), hâl kavramını “fiile doğrudan bağlanan fiili doğrudan ilgilendiren isimlerin bu bağlanma veya ilgisi sırasında içinde buldukları durum” olarak açıklamıştır.

Korkmaz (2009: 23) hâl ekleriyle ilgili, “cümlede adlar ile fiiller arasındaki geçici anlam bağlarını kurmak üzere adların girdiği durumları karşılayan ekler” olarak tanımlama yapmıştır.

Buran ve Kormaz’ın izahlarında “doğrudan bağlama”, “geçici anlam bağı” gibi ifadelerin kullanılması ne kadar doğrudur? Bu ifadeler dilimizin karşıtlık/ karşılıklı var etme ilişkisinde “dolaylı bağlama” ya da “kalıcı anlam bağı” gibi ifadeleri düşündürür. Dolayısıyla söz konusu ifadelerin, dilimizin karşıtlık sisteminde hiçbir karşılığı yoktur, aynı zamanda hâl ekleri konusuyla da bir ilgisi bulunmamaktadır.

Delice'nin izahlarını değerlendirdiğimizde şu sonuçlara ulaşabiliriz; Tümleç durumu olarak nitelendirdiği ekleri, bulunduğu bağlamından soyutlamış ve onlara bir görev etiketi yapıştırmıştır, diğer bir deyişle eklere şekil odaklı yaklaşmıştır. Bu da bizim dilimizin ekleşme sistemine aykırı bir durumdur. Asıl olması gereken o şeklin bulunduğu bağlama göre fonksiyonunun tespit edilmesidir.

Yukarıda yapılan izahlar, hâl ekinin ek sınıflamasındaki yerini göstermesi bakımından sorun teşkil etmektedir. Her bir ekin yerini tayin ederken dikkat edeceğimiz ölçü, söz konusu olan ekin, diğer eklere göre neyi icra ettiği ve neyi icra edemediği olmalıdır. Yani, hâl ekinin ne olduğu kadar, ne olmadığı da önemlidir. Her ek kendi görevini icra ettiği sürece varlık ve kimlik kazanır. Bir ekin yaptığı görevi başka bir kategorideki ek asla yapamaz. Hâl ekleri, bir ismin fiil ile kurduğu ilişki boyutunda görev yapması sebebiyle, çekim ekleri ve diğer ek sınıflarından ayrı ve müstakil bir ek sınıfını temsil etmektedirler. Oysaki çekim ekleri zaman ve şahıs ekleridir. “Dilin bitimli zaman türüne sahip olan yegâne ekleri çekim ekleridir ve cümleyi kurma işlevini bu nitelikleri ile kazanmışlardır. Diğer eklerin tamamı süren/süreç bildiren zaman türüyle işlev kazanır” (Turan 2018: 105). Dolayısıyla hâl ekleri zamanda ve mekânda bitimlilik yapamadığı için çekim eki değildir, çünkü çekim ekleri gibi cümle kurma görevleri yoktur, çekim ekleri (zaman, şahıs) de isim ve fiil arasındaki görevi icra edemediği için hâl eki değildir. Bundan dolayı hâl ekleri çekim eki değildir ve onlardan ayrı ve onlar gibi müstakil bir ek kategorisi olarak değerlendirilir.

Turan (2018: 97-110), Türk Dilini ekleşme sistemi bakımından incelediğinde, yandaş karşıtlık ilişkisinde ekleri “on ek”⁵ kategorisine ayırmıştır. Hâl eki de bunlardan biridir. Hâl eki diğer dokuz ek sınıfı gibi bir üst fonksiyondur ve kendine bağlı sayısının sınırları belirlenemeyecek kadar alt fonksiyonları içerir. Bu anlayış yani “ekleşme dizisinin karşıtlık düzeni” de bizim çalışmamızın metodunu oluşturacaktır. Ekleşme dizisinin karşıtlık düzeni; “İsim ve fiil sınıfları, kelime ile kelime, kelime ile ek, ek ile ek; anlam ile işlev, işlev ile işlev, alt işlev ile üst işlev; yardımcı unsur ile asıl unsur; tamlayan ile tamlanan; yandaş ile yerdâş ve öncelik ile sonralık arasındaki karşılıklı var etme/karşıtlık ilişkisine göre şekillenip işleyen bir denklemdir ” (Turan, 2018: 105).

---

⁵ Turan, Zikri. (2018: 97-110) “Türk Dilinin Eklerini Sınıflandırmanın Esasları” adlı makalesinde Turan'ın ek sınıflaması, “1/10. 1. Yapım Ekleri, 1/10. 2. Çatı Eki, 1/10. 3. Olumluluk/Olumsuzluk Eki, 1/10. 4. Fiilimsiler, 1/10. 5. Ek Fiiller, 1/10. 6. Teklik/Çokluk Eki, 1/10. 7. İsim Tamlamasını Kuran Ekler, 1/10. 8. Hâl Ekleri, 1/10. 9. Soru Eki, 1/10. 10. Çekim Ekleri” olarak on ayrı kategoriden oluşur.

Hâl Eklerinin Alt Fonksiyonlarının Sayısı

Hâl ekleri konusunda yapılan çalışmalarda pek çok dilci tarafından çoğu kez aynı, bazen de farklı görüşler ileri sürülmüştür. Hâl eklerinin sayısı konusunda, literatür taraması yaptığımızda özellikle dil bilgisi kitapları, makaleler, yüksek lisans ve doktora tezlerini incelediğimizde konuyla ilgili karmaşık bir durum karşımıza çıkmaktadır. Hâl eklerinin sayısında birlik yoktur. Bazı çalışmalarda hâl eklerinin sayısı beş iken (Bilgegil, 2014: 160-16; Demir, 2004: 272; Deny, 1921: 174; Gencan, 2001: 181-183; Ediskun, 2003: 110; Koç, 1996: 71), bazısında altı (Lübimov, 1959: 59; Hengirmen, 1999: 123), bazısında yedi (Buran, 1996: 296; Sev, 2007: 603; Vardar, 1998: 88), bazısında sekiz (Korkmaz, 2009: 23-24; Timurtaş, 2012: 68-75; Özkırımlı, 2007: 155; Eker, 2009: 336; Durmuş, 2010: 187-188; Ercilasun, 2007: 51); Hacıeminoğlu, 1997: 61-66; Gülsevin, 1997: 16-74), bazısında dokuz (Gülensoy, 2015: 544-545; Ergin, 2009: 226-227; Tekin, 2000: 106-119; Özkan, 2001: 497; Vural-Böler, 2012: 149-152), kimisinde on üç (Karaağaç, 2012: 77), kimisinde de yirmi biri (Mert, 2002: 17) bulmaktadır.

Hâl eklerinin sayısını beş olarak belirleyen dilciler, Türkçede bir ismin şu beş hâlde karşımıza çıkabileceğinin izahını yapmışlardır; (Bilgegil, 2014: 160-161) “yalın hâl (=mücerret= nominatif), -i hâli (= mef’ul-i bih-accusatif), -den hâli (=meful-i anh-ablatif), -de hâli (=meful-i fih=locatif), -e hâli (meful-i ileyh=datif)”, (Gencan, 2001: 181-183) “yalın durum, -i durumu, -e durumu, -de durumu, -den durumu”, (Demir, 2004: 272) “yalın durum (yalın hâl), belirtme durumu (-i hâli), yönelme/yaklaşma durumu (-e hâli), bulunma/kalma durumu (-de hâli), ayrılma/çıkma durumu (-den hâli)”, (Deny, 1921: 174) “ilgi hâli (+In hâli), yükleme hâli (+I hâli), yönelme (+A hâli) ve ayrılma hâli (+DAn hâli), bulunma hâli (+DA hâli), göreceli hâli (+CA hâli)”, (Koç, 1996: 71) “belirtme durumu -i, yönelme durumu -a, kalma durumu -da, çıkma durumu -dan, tamlayan durumu -ın”, (Ediskun, 2003: 110) “yalın durum, -i durumu, -e durumu, -de durumu, -den durumu” olarak belirlemişlerdir.

Lübimov (1959: 59), “Türkçede Kaç İsim Hâli Var?” adlı makalesinde hâl eklerini “eksiz hâl-asıl hâl (varlıkların, hareketlerin veya kavramların adı), -i ekli hâl-geçiş hâli (geçiş gösteren hâl), -in ekli hâl-iyelik hâli (iyelik gösteren hâl), -e ekli hâl-istikamet hâli (istikamet gösteren hâl), -de ekli hâl-yer hâli (yer gösteren hal), -den ekli hâl-çıkış hâli (çıkış gösteren hâl)”, olarak altı hâl eki belirlemiştir. (Hengirmen, 1999: 123)’de altı hâl eki belirleyerek “yalın durum (nominative), belirtme durumu (accusative),

yönelme durumu (dative), kalma durumu (lokative), çıkma durumu (ablative), tamlayan durumu (genitive)” olarak sıralanmıştır.

Hâl eklerinin sayısını yedi olarak belirleyen dilciler; (Buran, 1996: 296) “yalın hâl (nominative), belirtme hâli (accuzative), yönelme hâli (dative), bulunma hâli (locative), çıkma hâli (ablative), vasıta hâli (instrümental), eşitlik hâli (ecvative)”, (Vardar, 1998: 88) “yalın durum, belirtme durumu, tamlayan durumu, yönelme durumu, çıkma durumu, kalma durumu, eşitlik durumu”, (Sev, 2007: 603) “yalın hâl, ilgi hâli, yükleme hâli, yönelme hâli, bulunma hâli, çıkma hâli, vasıta hâli” olarak belirlemişlerdir.

Bazı dilcilere göre hâl eklerinin sayısı sekizdir; (Ercilasun, 2007: 51) “yalın hâl, ilgi hâli, yükleme hâli, yönelme hâli, bulunma hâli, çıkma hâli, vasıta hâli, eşitlik hâli”, (Durmuş, 2010: 187-188) “yalın hâl, ilgi hâli, yükleme hâli, yönelme hâli, bulunma hâli, çıkma hâli, eşitlik hâli, vasıta hâli”, (Eker, 2009: 336) “yalın durum (nominatif), -A yaklaşma durumu (datif), -DA bulunma durumu (lokatif), -DAn uzaklaşma/ ayrılma/ çıkma durumu (ablatif), -In -nIn ilgi durumu (genitif), -I yükleme/ belirtme durumu (akkuzatif), -CA eşitlik durumu (ekvatif), -IA araç durumu (enstrümental)”, (Özkırmı, 2007: 155) “yalın durum, belirtme durumu (-ı, -i, -u, -ü), yönelme durumu (-a, -e), bulunma durumu (-da, -de), çıkma durumu (-dan, -den), tamlayan eki (-ın, -in, -un, -ün), benzerlik/ görelilik (-ca, -ce, -ça, -çe), araçlı durum (-n, -le)”, (Timurtaş, 2012: 68-75) “genitiv eki, dativ eki, akkuzativ eki, lokativ eki, ablativ eki, ekvativ (eşitlik) eki, cihet (direktif) eki, instrümental (vasıta) eki”, (Korkmaz, 2009: 23-24) “yalın durum, ilgi durumu, yükleme durumu, yönelme durumu, bulunma durumu, çıkma durumu, vasıta durumu, eşitlik durumu”, (Gülsevin, 1997: 16-74) “yalın hâl, tamlama hâli, belirtme hâli, yönelme hâli, bulunma hâli, ayrılma hâli, vasıta hâli, eşitlik hâli”, (Hacıeminoğlu, 1997: 61- 66) “ilgi hâli, yükleme hâli, yönelme hâli, bulunma hâli, ayrılma hâli, eşitlik hâli, vasıta hâli, yön gösterme (istikamet) hâli” olarak tespit etmişlerdir.

Hâl eklerinin sayısını dokuz olarak belirleyenler; (Gülensoy, 2015: 544-545) “yalın hâl (nominatif), ilgi hâli (tamlayan durumu/ genitif), yapma hâli (belirtme durumu/ akkuzatif), yaklaşma hâli (yönelme durumu/ datif), bulunma hâli (kalma durumu/ lokatif), uzaklaşma hâli (çıkma durumu/ ablatif), vasıta hâli (araç durumu/ instrümental), eşitlik hâli (ekvatif), yön gösterme hâli (direktif)”, (Ergin, 2009: 226-227) “nominatif hâli (yalın hâl), genitif hâli (ilgi hâli), akkuzatif hâli (yapma hâli), datif hâli (yaklaşma hâli), lokatif hâli (bulunma hâli), ablatif hâli (uzaklaşma hâli),

instrumental hâli (vasita hâli), ekvatif hâli (eşitlik hâli), direktif hâli (yön gösterme hâli)” (Tekin, 2000: 106-119) “yalın durum, ilgi durumu, belirli nesne durumu, verme-bulunma durumu, bulunma-çıkma durumu, yönelme durumu, eşitlik durumu, araç durumu, birliktelik durumu”, (Özkan, 2001: 497) “yalın hâl (nominative), ilgi hâli (genitive), yükleme hâli (accusative), yaklaşma hâli (dative), bulunma hâli (locative), uzaklaşma hâli (ablative), eşitlik hâli (equative), vasita hâli (instrumental), yön ekleri (directive suffix)”, (Vural-Böler, 2012: 149-152) “yalın hâl (nominatif), yükleme hâli (akkuzatif), yönelme hâli (datif), bulunma hâli (lokatif), ayrılma hâli (ablatif), ilgi hâli (genitif), vasita hâli (instrumental), eşitlik hâli (ekvatif), yön gösterme hâli (direktif)” olarak belirlemişlerdir.

Karaağaç (2012: 77), yukarıda sayılan dilcilerden farklı olarak toplam on üç hâl ekinden bahseder. Bunlar; “yalın hâl (nominative), ilgi hâli (genitive), yapma hâli (accusative), yaklaşma hâli (dative), bulunma hâli (locative), uzaklaşma hâli (ablative), vasita hâli (instrumental), eşitlik hâli (equative), yön hâli (directive), sebep hâli (causative), karşılaştırma hâli (comparative), benzerlik hâli (similative), sınırlama hâli (terminative, limitative)” dir.

Yukarıda söylenenler değerlendirildiğinde, hâl eklerine daha en başından bir görev ismi tayin etmek yanlış olduğu gibi, bir de ekin fonksiyonlarına sınır çizerek onların sayısını belirlemek, sorunlar silsilesini devamında getirir. Çünkü dilimizin ekleşme sistemi içerisinde ek görevdir, bu görevini de bulunduğu bağlamda belli kurallar çerçevesinde kazanır. Hâl ekinin görevi isim fiil tamlamasında ismi bir hâl ile fiile bağlamaktır. Söz diziminde cümle içinde ne kadar isim fiil tamlaması varsa, o kadar hâl eki fonksiyonu vardır. Hâl eklerinin alt fonksiyonlarının sayısı konusunda, (Turan, 2016), “dünyanın bin bir türlü hâli vardır”⁶ cümlesini kullanır. Bu cümleden yola çıkarak “kaç hâl eki vardır?” sorusunun cevabı netleşecektir. Hâl ekleri de diğer dokuz ek sınıfı gibi bir üst fonksiyondur ve kendine bağlı alt fonksiyonları içerir. Bu alt fonksiyonların da sayısının sınırları belirlenemez. Yani ekin fonksiyonlarına bir sayı sınırı çizilemeyeceğinden, kaç tane hâl eki fonksiyonu vardır net bir sayı verilemez. Bir şekli bulunduğu yerden soyutlayıp ona bir görev etiketi yapıştırmak, yani şekil odaklı yaklaşmak bizim dilimizin ekleşme sistemine aykırı bir durumdur. Olması gereken o şeklin bulunduğu

---

⁶ Turan, Zikri. (2016). “Ekleşme Dizesinin Karşıtlık Düzeni”, Basılmamış Ders Notları, Sakarya: Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı Yeni Türk Dili Bilim Dalı Zorunlu Dersi.

yere göre fonksiyonunu tespit etmektir. Biz de çalışmamızda bu gerçekten hareketle yola çıktık.

Banguoğlu (2015: 326-329)'nun hâl ekleri konusuna yaklaşımı diğer dilcilerden farklıdır. Ona göre on ad hâli vardır. Bunları söz dizimindeki işlevlerine göre “iççekim hâlleri” ve “dışçekim hâlleri” olarak ikiye ayırmıştır. İççekim hâlleri, altı tanedir “kim hâli, kimi hâli, kime hâli, kimde hâli, kimden hâli, kimin hâli”. Dışçekim hâlleri, dört tanedir “kimle hâli, kimce hâli, kimli hâli, kimsiz hâli”. Banguoğlu'nun “iççekim” ve “dışçekim” başlıklarını zikretmesi dikkat çekicidir. Ancak çekim sözü dil bilgisi disipliniinde çekim eklerini hatırlatmaktadır, dolayısıyla cümlenin kuruluşu ile bir ilgisi olmayan hâl eklerinin herhangi bir mensubunun çekimin herhangi bir türü ile adlandırılması sorun teşkil etmektedir.

Mert (2002: 17), “Kutadgu Bilig’de Hâl Kategorisi” adlı doktora tezinde anlam ağırlıklı işlevsel bakış açısı ile incelediği eserde toplam yirmi bir hâlden bahseder. Bunlar; “seslenme hâli, özne hâli, belirten hâli, belirtilen hâli, nesne hâli, yerde bulunma hâli, zamanda bulunma hâli, ayrılma hâli, birliktelik-beraberlik hâli, hedef hâli, yönelme hâli, sebep hâli, vasıta hâli, nasıllık hâli, nicelik hâli, görelilik hâli, karşılaştırma hâli, benzetme hâli, sınırlandırma hâli (yerde sınırlandırma hâli, zamanda sınırlandırma hâli), karşıtlık hâli, yaklaşma/varma hâli”dir. Biz de çalışmamızda hâl eklerinin fonksiyonlarını belirlerken bu çalışmadaki bazı⁷ başlıklardan yararlandık.

Hâl Eklerinin Alt Fonksiyonlarının İsimlendirilmesi Konusu

Hâl ekleri için kullanılan terimler konusunda da karışıklık söz konusudur. Bu konuda ortak yönleri bakımından bir araya getirdiğimiz beş farklı grup dikkat çeker;

Kimi dilciler hâl eklerini şekilleri doğrultusunda “-i hâli, -de hâli, -den hâli... gibi” (Bilgegil, 2014:160-161; Ediskun, 2003: 110; Gencan, 2001: 181; Dilaçar, 1971: 95-96) isimlendirmeler yapmışlardır.

Kimi dilciler ise uluslararası terminolojide kullanılan terimlerin sadece Türkçe karşılıklarını “yalın hâli, ilgi hâli, yükleme hâli... gibi” (Durmuş, 2010: 187; Ercilasun, 2007: 51; Tekin, 2000: 107-119; Sev, 2007: 41; Hengirmen, 1999: 123-126; Korkmaz, 2009: 23-25; Hacıeminoğlu, 1997: 61-66) kullanmışlardır.

---

⁷ Seslenme hâli, özne hâli, nesne hâli, ayrılma hâli, birliktelik-beraberlik hâli, yönelme hâli, sebep hâli, vasıta hâli, nasıllık hâli, nicelik hâli, karşılaştırma hâli, benzetme hâli.

Bir kısım dilci ise hâl eklerinin hem şekillerini, hem de uluslararası terminolojide kullanılan terimlerin Türkçe karşılıklarını bir arada “belirtme durumu (-i hâli), yönelme durumu (-e hâli), bulunma durumu (-de hâli)... gibi” (Demir, 2004: 272; Özkırmılı, 2007: 155; Deny, 1921: 173; Koç, 1996: 71) kullanmıştır.

Kimi dilciler de uluslararası terminolojide kullanılan terimleri Türkçe karşılıkları ile beraber “nominatif hâli (yalın hâl), genitif hâli (ilgi hâli), lokatif hâli (bulunma hâli)... gibi” (Ergin, 2009: 227; Karaağaç, 2012: 77; Buran, 1996: 61; Timurtaş, 2012: 68-75; Özkan, 2001: 497; Gülensoy, 2015: 544) kullanmışlardır.

Eker (2009: 336), uluslararası terminolojide kullanılan terimleri, hem Türkçe karşılıklarını, hem de hâl eklerinin şekillerini bir arada “-A yaklaşma durumu (datif), -DA bulunma durumu (lokatif), -DAn uzaklaşma durumu (ablatif)... gibi” kullanmıştır.

Yukarıda da görüldüğü gibi söz konusu eklere verilen terimler konusunda ortaklık yoktur. Beklenmemelidir de. Çünkü eke bir kalıp biçmek ve onu sınırlandırmak son derece yanlıştır. Yapılması gereken, müstakil bir kategori olarak belirlediğimiz bir üst fonksiyon olan hâl eklerini bağlam içindeki işlevlerine göre tespit etmektir. Buna en başından bir isim koymak ve ona bir morfem parsellemek şekilcilikten ibaret bir anlayışın yansımasıdır.

Şekle Dayalı Fonksiyon Belirleme Problemi

Hâl ekleri konusunda problemlili bir diğer konu ise dilcilerin, belli şekillere belli fonksiyonu yüklemesinden ileri gelmektedir. Dilimizin ekleşme sistemi içerisinde, ek görevdir; bu görevini de kelimelere eklenip belirli kurallar dahilinde karşıtlık ilişkisi içinde kazanır. Yani, ek kendi başına hiçbir şey ifade etmez, ancak görevini bulunduğu bağlamda kazanır. Yaygın görüşte, ekin kullanıldığı bağlamdaki fonksiyonu es geçilip, eke, umumiyetle icra ettiği fonksiyonunun adı verilmektir, ek farklı fonksiyonlarda kullanılsa dahi yine aynı fonksiyonla isimlendirilmektedir. Bu da şekilcilikten ibaret olan bir yaklaşımı gözler önüne serer. Meselâ dil bilgisi çalışmalarında en çok konu edinen “+DAn” morfemini inceleyelim;

Pek çok dilcinin söz konusu olan eke verdiği isim aynı kavram doğrultusundadır; (Tekin, 2000: 115) “bulunma-çıkma durumu”, (Bilgegil, 2014: 160-161) “-den hâli (=mef ûl-i anh –ablatif), (Eker, 2009: 336) “-DAn uzaklaşma/ ayrılma/ çıkma durumu (ablatif)”, (Buran, 1996: 202) “çıkma hâli” (ablative), (Demir, 2004: 275) “ayrılma/

çıkma (-den hâli)", (Deny, 1921: 175) "ayrılma hâli +DAn hâli", (Ediskun, 2003: 112-113) "ismin -den durumu (ablatif)", (Ercilasun, 2007: 52) "çıkma hâli", (Ergin, 2009: 228) "ablatif hâli (uzaklaşma hâli)", (Gencan, 2001: 182) "-den durumu", (Karaağaç, 2012: 77) "uzaklaşma hâli (ablative)", (Korkmaz, 2009: 24) "çıkma durumu", (Dilaçar, 1971: 95-96) "-dan/-den hâli"⁸ olarak isimlendirmişlerdir.

Yukarıdaki izahlar doğrultusunda görülüyor ki ek için "ayrılma, çıkma, uzaklaşma" olarak üç kavramda birleşen görüş birliği vardır. Ancak görüş birliği içinde olan dilciler söz konusu olan morfeme yakıştırdıkları etiketin yanında farklı fonksiyonları da icra ettiğini söylemeye çalışmışlardır. Meselâ;

Demir (2004: 275-276), "neden, doğrultu-yön, nesnelere neden yapıldığı, parça-bütün ilişkisi kurduğu, zaman belirttiği, ilgi kurduğu, karşılaştırma yaptığı" gibi durumlarda kullanıldığını vurgulamıştır.

Ediskun (2003: 112-113), "sebeup, miktar, izlenecek yön, zaman, fiyat, karşılık, bir cinsle ilgi, genel nitelikle ilgi, üstünlük, süre, nesnelere neden yapıldığı" gibi konularda işlevleri olduğunu söylemiştir.

Ercilasun (2007: 52), "yer, zaman, mekân, hareket biçimi, sebep, ölçü, miktar, fiyat, bir bütünü veya bütünün parçasını gösterme" gibi konularda fonksiyonlarının olduğunu ileri sürer.

Ergin (2009: 235), ekin ana fonksiyonunun "uzaklaşma olduğunu" bildirerek kullanıldığı fiilin anlamına uygun olarak "uzaklaşma, çıkma, yer, ayrılma, menşe, cins, terkip, başlama, mahrumiyet, yokluk, vasıta, zaman, sebep, tarz, ölçü, değer, kıymet, bedel, parça, kısım, karşılaştırma, korku, ürküntü, hoşlanma, vazgeçme, aitlik, çeşit, vasıf, tercih, görüş, noktainazar" gibi ifadeleri ancak ana fonksiyonun etrafında toplanabilen işlevleri olduğunu vurgulamıştır.

Karaağaç (2012: 77), ekin ana işlevini "uzaklaşma ifade etmesi" olarak vurgular, ayrıca "çıkma, ayrılma, kaynak, tür, başlama, yokluk, neden, karşılaştırma, parça-bütün" gibi ilişkiler kurduğunu da dile getirmiştir.

---

⁸ Dilaçar, ele aldığımız eki "-dan/-den hâli" olarak isimlendirmiştir. Söz konusu olan eki sadece "ayrılma, uzaklaşma, kopma, çıkma" olarak isimlendirmenin yanlış olduğunu bu kavramların onun yalnızca bir görevini anlattığını öne sürmüş ayrıca genel bir "-dan/-den hâli" isminin kullanılması ve onun da farklı görevlerinin öne çıkarılması görüşünü belirtmiştir.

Yukarıdaki söylenenlerden yola çıkarak “+DAn” morfemi için başta bir görev isminin tayin edilmesi, onun gerçekte farklı görevleri de icra edebileceği gerçeğiyle araştırmacıları karşı karşıya getirmiştir. Bu durum, eki kullanıldığı bağlamından ayrı değerlendirip, belli şekillere belli fonksiyonları verme anlayışından ileri gelmektedir. Oysaki bir ek, kullanıldığı bağlamda hangi işlevi yerine getiriyorsa ona göre görevi tespit edilmeli ve tek bir fonksiyonla sınırlandırılmamalıdır. Bir ek için önemli olan işlevdir ve ek etiketlenemez. Aynı morfemin birden fazla fonksiyonu icra ettiği gibi, aynı fonksiyon da birden fazla morfemle karşılanabilir. Dilimizin ekleşme unsurları için bu doğrultuda bir inceleme yapılırsa, karmaşaya sebep olan durumlar ortadan kalkacaktır.

BÖLÜM 2: NEHCÜ'L-FERĀDĪS'TE HÂL EKLERİ

2.1. Fonksiyonlar

Bu bölümde, eserden alınan cümlelerden tespit edilen hâl ekleri temel/ana fonksiyonlarının ortak olma durumlarına göre kendi aralarında sınıflandırılmış, önce fonksiyonlarına göre dizilmiştir. Tespit edilen fonksiyonların diziliminde alfabetik düzen oluşturulmuştur. Daha sonra da bu fonksiyonu gerçekleştiren morfem ve ekleşme dizisi tahlil edilmiş, örnek cümle alıntılandığı sayfa ve satır numarasıyla kaydedilmiştir. Hâl eklerinin fonksiyonlarının tespitinde olması gerektiği gibi, isim fiil ilişkisi takip edilmiştir, ancak yine de bazı fonksiyonların tespitinde bir takım zorlukların yaşandığı söylenmelidir.

2.1.1. Aitlik

Bu fonksiyonda eylemin kimin için, kime özgü yapıldığı önemlidir. Nehcü'l-Ferādīs'te bu fonksiyon +A, +KA, +Ø +le, +Ø görev unsurları ile ifade edilmiştir.

+A

saŋ+Ø+a

“yā muḥammed ḥaḳ te' ālā **saŋa** kevşer ḥavzını rūzī kılıp turur” (NF-62/3)

“ḥaḳ te' ālā öz ḳudratı birle bu sâ' at içinde yaratı taḳı **saŋa** mülk kıldı” (NF-319/16)

“bu kündin soŋ mén **saŋa** yārī bérmesmen” (NF-14/13)

“andın soŋ ḥaḳ te' ālā **saŋa** nuşrat bérgey” (NF-9/4)

maŋ+Ø+a

“andın soŋ ḥaḳ te' ālā **maŋa** lezzet rūzī kıldı” (NF-315/14)

“yā resūlallāh mén iŋen emgenürmen **maŋa** bu ḳaravaşlardın bir ḳaravaş bérseŋiz bolğay mu” (NF-161/5)

“**maŋa** azıḳ kılu bérgil” (NF-7/8)

“ořmānıñ qarğışı **maña** cümlesi yetti” (NF-137/4)

“eger **maña** şalavat aytur bolsañız mundağ aytınız” (NF-4/7)

+KA

sen+Ø+iñ haqq+Ø+iñ+Ø+ğ**a**

“**seniñ haqqıñğa** bu āyat nāzil boldı” (NF-257/9)

ğāzī+Ø+niñ at+Ø+ın+Ø+ğ**a**

“haqq te‘ālā bu **ğāziniñ atıñğa** til bérür” (NF-299/14)

qul+Ø+ğ**a**

“qayu mu‘min ve muvaħħid ġarībluqda öler bolsa haqq te‘ālā o **qulğa** řehidler sevābı rūzī qılır” (NF-18/16)

an+lar+ğ**a**

“medīne halkları kim mekkedin kelgenlerke yārī bėrdiler qarşu aldılar luř u kerem qıldılar **anlarğa** ensārī ténür” (NF-27/5)

rebb+Ø+üm+Ø+ke

“mėnim rağbatım taqı maħabbatım **rebbümke** turur sarāyqa ermes tėdim” (NF-64/13)

kel-tür-Ø-gen+Ø+Ø+ke

“arab tilinçe ħammālatu‘l-ħařab otun yā tiken **keltürgenke** ayturlar” (NF-17/12)

+Ø +le

qul+lar+i+Ø+Ø bir+Ø+le

“ey taqrınıñ qulı bildiñ mü kim bu kéçe haqq te‘ālā bu **qulları birle** ne mu‘āmilat qıldı” (NF-271/11)

+Ø

mén+Ø+im+Ø+Ø için+Ø+Ø

“**ménim için** ka‘be binā kılsunlar tép beytü’l-ma‘mūr yerinde” (NF-37/13)

peygāmbar ‘aleyhisselām+Ø+Ø için+Ø+Ø

“mekkedin medīneke **peygāmbar ‘aleyhisselām için** hicret kılmış muhācirlardın erdi”
(NF-239/3)

mu‘min+Ø+Ø kul+lar+ı+Ø+Ø için+Ø+Ø

“hāḡ te‘ālā **mu‘min kulları için** andaḡ maḡāmlar āmāda kılmış kim héç ādamīniḡ közi
kormişi yok taḡı kulaḡı eṣitmişi yok taḡı ādamīniḡ hem köñlinge tüşmişi yok” (NF-
63/17)

mu‘min+ler+Ø için+Ø+Ø

“yā muḡammed hāḡ te‘ālādın fermān keldi kim dōstum muḡammedni életgil taḡı
mu‘minler için āmāda kılmış uçmaḡka nazar kılsun” (NF-62/2)

2.1.2. Amaç

Bu fonksiyonda eylemin hangi amaç çerçevesinde yapıldığı önemlidir. Nehcü’l-Ferādis’te bu fonksiyon +KA, +Ø görev unsurları ile ifade edilmiştir.

+KA

öl-tür-Ø-mek+Ø+ke

“mekke kāfīrları méni **ölmekke** kāsḡ kılmış erdiler” (NF-49/16)

“kılıç birle kelip **ölmekke** ittifaḡ kıldılar erse cebre’il ‘aleyhisselām keldi” (NF-
19/17)

kı-Ø-maḡ+Ø+ḡa

“kim kāfīrlar birle ḡazāt **kılmakḡa** çıḡsa taḡı ḡazā kılip éwinge kelmişte āḡiratḡa naḡl
kılsa ol kulḡa hāḡ te‘ālā şehīdler şavābı rūzī kılgay” (NF-275/15)

yüri-Ø-mek+Ø+ke

“eger yerde **yürimekke** kasd kılsam bir adımını munda basar taqı bir adımını köz ucı yeterde basar” (NF-53/3)

bar-Ø-mak+Ø+ka

“bir kaç eyyāmdın soñ qāfile ittifaq kıldılar mekkedin şāmqa **barmakqa** ticārat üçün” (NF-15/3)

yaq-Ø-mak+Ø+ka

“ey bār hudāyā bu éwüñni duşmanlar **yaqmakqa** kelip tururlar” (NF-42/12)

kéter-Ø-mek+Ø+ke

“islām za‘îf erdi kâfırlar gâlib erdi yarağım bolmadı **kétermekke**” (NF-12/7)

sağ-Ø-mak+Ø+ka

“yā umm-i mu‘îd destūr bérürmüsen anı **sağmakqa**” (NF-22/6)

çık-Ø-mak+Ø+ka

“bir yılan keldi taqı ol teşükdin **çıkmaqqa** kasd kıldı” (NF-21/5)

kir-Ø-mek+Ø+ke

“yā muḥammed bu yıl mekkeke **kirmekke** icāzat yok” (NF-45/9)

peygāambar+lıq+Ø+ka

“mēni cümle ḥalāyık üze **peygāambarlıqqa** ıda bérdi taqı cebre‘il ‘aleyhisselām maḥa kökdin furqān éndürdi” (NF-79/1)

iş+Ø+ke

“ne **işke** keldiñiz” (NF-81/16)

+Ø

ticārat+Ø+Ø için+Ø+Ø

“bir kaç eyyāmdın son ƙāfile ittifaƙ ƙıldılar mekkedin şāmƙa barmakƙa **ticārat için**”
(NF-15/3)

“ol şāmƙa barıp turur erdi **ticārat için**” (NF-39/13)

rahmat+Ø+Ø için+Ø+Ø

la‘ nat+Ø+Ø için+Ø+Ø

“haƙ te‘ ālā mēni **rahmat için** ıddı **la‘ nat için** ıdmadı” (NF-13/1)

sevāb+Ø+Ø için+Ø+Ø

“**sevāb için** ƙargamadı” (NF-13/8)

heybet+Ø+Ø için+Ø+Ø

“cümlesi silāh keğdiler uruşƙa barur teg ƙāfırlarƙa **heybet için**” (NF-24/1)

ƙıl-Ø-mak+Ø+Ø için+Ø+Ø

“peygāambar ‘aleyhisselām mekkeke kirdi ƙavāf **ƙılmak için**” (NF-47/1)

“peygāambar ‘aleyhisselām toƙsan téwe nişān ƙıldı ka‘bede ƙurbān **ƙılmak için**” (NF-37/4)

ur-Ø-mak+Ø+Ø için+Ø+Ø

“ékki élgini ƙaldırdı balta birle taş üze **urmak için**” (NF-28/7)

em-dür-Ø-mek+Ø+Ø için+Ø+Ø

“dāyaƙa **emdürmek için** bérđi” (NF-4/14)

2.1.3. Aşama

Bu fonksiyonda eylemin zamanda veya mekânda aşamalı olarak yayılıp yapıldığı dikkat çeker. Nehcü'l-Ferâdîs'te bu fonksiyon +DIn +Ø, +DIn +KA, görev unsurları ile ifade edilmiştir.

+DIn +Ø

kün+Ø+**din** kün+Ø+Ø

“néçe künge tegi ta'âm tatmadı **kündin kün** kaçğusı ziyâda boldı” (NF-233/15)

“ey zeliḫâ seniḫ ne zaḫmatıḫ bar kim **kündin kün** za'îf bolu turursen” (NF-360/1)

“ey qurayş qabîlası bu muhammed işi **kündin kün** ziyâda bolu turur” (NF-19/5)

+DIn +KA

él+Ø+**din** él+Ø+**ke**

“**éldin élke** nidâ kıldurdı” (NF-41/11)

2.1.4. Ayrılma

Bu fonksiyonda eylemin çıkış noktası önemlidir. Bir yerden, herhangi bir şeyden ayrılmayı ifade eden isim bu hâli alır. Nehcü'l-Ferâdîs'te bu fonksiyon +DIn görev unsuru ile ifade edilmiştir.

+DIn

élg+Ø+i+Ø+**din**

yer+Ø+**din**

“bir kün özi aḫ minip barurda **élgidin** kaçıḫı tüḫti erse bir kimerse öziniḫ kaçıḫısını **yerdin** kötürdi” (NF-199/13)

tirseḫ+Ø+i+Ø+**din**

tiz+Ø+i+Ø+**din**

“bağarmen bir kimerse yatur ékki közi élgî **tirsekidin** yok tağı ékki adağı **tizidin** yok tağı hem kulakı sağır” (NF-136/12)

қапуғ+Ø+din

“henüz munlar bu etmeklerini tenāvul kılmadın turur erdiler kim **қапуғdin** āvāz keldi” (NF-140/17)

қапуғ+Ø+ın+Ø+din

“yā cebre’īl bu dünyānı bir sarāy buldum kim ékki қапуғı bar bir қапуғındın kirdim tağı bir **қапуғındın** çıktım” (NF-393/6)

yer+Ø+din

“uštmañnıñ hoş yıdıǵı bés yüz yıllıq **yerdin** mu ’minlar yüziñe teggey” (NF-289/14)

“atınıñ adakları **yerdin** çıktı” (NF-20/16)

“andın soñ cebre’il ‘aleyhisselām adağını yerke urdı erse **yerdin** çeşme peydā boldı” (NF-10/11)

teşük+Ø+din

“bir yılan keldi tağı ol **teşükdin** çıqmaqqa қasd қıldı” (NF-21/5)

тағ+Ø+din

“tağқа қаршу keldük erse ol **тағdin** āvāz keldi kim esselāmu’aleyke yā resūlallāh tēp” (NF-27/9)

medīne+Ø+din

mekke+Ø+din

“on ékki miñ er erdiler tağı ékki miñ er silāhlig uruş erenleri bar erdi on miñ er **medīnedin** kelgenler ékki miñ **mekkedin** çıқғанlar erdi” (NF-70/15)

mekke+Ø+**din**

“**mekkedin** hicret kıılıp kelgenlerke muhācir tēnūr” (NF-27/4)

“birkaç eyyāmdın soñ kâfile ittifaq kııldılar **mekkedin** şāmqa barmakqa ticaret üçün”
(NF-15/3)

“mekke kâfırları **mekkedin** çıkarmışda qatıñda bolsa erdim” (NF-9/2)

mışır+Ø+**dın**

“**mışırđın** kelgen uluqlar cümlesi ‘alīke keldiler” (NF-145/4)

şām+Ø+**dın**

“**şāmdın** medīneke keldim” (NF-136/9)

él+Ø+**dın**

“ayyūb peygāmbarnı qatunı raqmat birle **éldin** çıkardılar” (NF-331/4)

namāz+Ø+**dın**

“**namāzđın** çıkıp peygāmbar ‘aleyhisselām eyyūb-i ensāri éwinge kirdi” (NF-24/15)

dünyā+Ø+**dın**

“peygāmbar ‘aleyhisselām **dünyāđın** naql kııldı” (NF-6/16)

“yā cebre’il bu kün **dünyāđın** safar kıılır künüm turur āhiratqa riqlat kıılır künüm turur”
(NF-88/15)

“īmānsız **dünyāđın** çıkısañ” (NF-16/6)

“**dünyāđın** tevbe birle çıktılar” (NF-55/6)

“peygāmbar ‘aleyhisselām **dünyāđın** naql kıılmısta tokuz qatun qaldı” (NF-6/9)

mén+Ø+**dın**

“teğme bir düşenbe kün bu ‘azāb **méndin** kéter” (NF-18/10)

mu’min+Ø+**din**

darah̄t+Ø+**din**

“қақан kim mu’minniñ қурсағынға bir luқma ҳalāldın kirür bolsa cümle a‘zālarınға ҳaқ te‘ālā tevfiқ bérür cümle a‘zālarıdın t̄a‘at ve ‘ibādat mevcūd bolur taқı қılmıш yazuқları ol **mu’mindin** töklür neteg kim **darah̄tdin** yapurğaқlar tökülmiş meñizlig” (NF-299/5)

kat+Ø+ın+Ø+**din**

“peygāambar ‘aleyhisselāmni **katındin** kéterdi” (NF-14/13)

éw+Ø+**din**

“bir kün peygāambar ‘aleyhisselām **éwdin** çıktı” (NF-11/10)

“**éwdin** çıқsañ kim kim saña karşı kelse” (NF-378/7)

kök+Ø+**din**

“yā ḥadīca **kökđin** āvāz işittim iñen қorқtum” (NF-7/6)

uštmaḥ+Ø+**din**

“cebre’il ‘aleyhisselām **uštmaḥđin** bir aқ taş keltürdi” (NF-38/12)

imān+Ø+**din**

“siz **imāndin** yüz ewrüp artқaru kayıtğaysızler” (NF-93/4)

mescid+Ø+**din**

“yığlayu **mesciddin** çıktı” (NF-167/17)

boda+Ø+sı+n+**din**

“yığlasa saḥābalar **bodasındin** ağrılğan téwe téğ iñreşür erdiler” (NF-91/7)

2.1.5. Bağlama

Nehcü'l-Ferādīs'te, kullanıldığı cümle içindeki fonksiyonuna bağlı olarak, “yā, ve, taqı” gibi anlam unsurlarına gelen görev unsurları bağlama fonksiyonunu icra eder. Bağlama hâli ekini alan isim asıl unsur olan fiile bağlanır. Bu fonksiyon +Ø görev unsuru ile ifade edilmiştir.

+Ø

yā+Ø+Ø

“arab tiliñçe ħammātu'l ħatab otun **yā** tiken keltürgenke ayturlar” (NF-17/12)

ve+Ø+Ø

“bir kün peygāmbar ‘aleyhissalām yārān **ve** şahābalarķa aydı” (NF-36/17)

“ey mu'minler sizler peygāmbar ‘aleyhissalāmķa durüz **ve** salavāt **ve** selām ayta bériñ” (NF-4/5)

“ķayu mu'min **ve** muvaħħid bu durüz **ve** salavāt maņa arıg i' tıķād birle bir ķata aytur bolsa” (NF-4/9)

taqı+Ø+Ø

“yā muħammed seniñ maķāmıñ **taqı** ümmetleriñ maķāmı bu yer turur” (NF-56/10)

“ķatırdın kiçigreğ eşekdin uluğrağ yüzi ādamı̄ yüzi meñizlig ķudruķı **taqı** tuynaķı inek ķudruķıñga ve taqı tuynaķlarıñga meñzer” (NF-53/2)

“cümle ħalāyıķķa fermān boldı bu ķıldın yinçke **taqı** ķılıçdın yitig sirāt üzesindin keçgil” (NF-239/14)

“bu kéçe cebre'ıl **taqı** mīkā'ıl keldiler taqı bir cānvar keltürdiler” (NF-53/1)

“dünyā **taqı** dünyāñ mālı anıñ ķatında küldin taqı ħōrrağ bolğay” (NF-151/3)

“ķırığlarında ıbrıķlar bar altundın **taqı** kümüşdin köğdeki yulduzlar sanıñca” (NF-62/8)

“néçe kün boldı mén **taḳı** bu nāresīdeler héç ʔa‘ām tatmadın tururmız” (NF-107/3)

“ol kéçe peygāambar ‘aleyhissalām **taḳı** abū bekr ekegü çıktılar” (NF-20/4)

“peygāambar ‘aleyhissalām ‘alīni **taḳı** zübeyrni ıda bérđi” (NF-48/11)

“ḥaybar cuhūdları **taḳı** benū ḳurayza cuhūdları mekkeke bardılar” (NF-27/11)

“yā cābir aḥşamḳa tegi bu küweç aşı **taḳı** tendūr etmeki tükenmegey” (NF-29/14)

2.1.6. Benzetme

Bu fonksiyonda eyleme tabii olan ismin herhangi bir özelliğinin başka bir olaya/duruma benzetilip, bu benzerlik ilişkisi çerçevesinde fiile bağlanması önemlidir. Nehcü’l-Ferādis’te bu fonksiyon +Ø görev unsuru ile ifade edilmiştir.⁹

+Ø

sarāy+Ø+Ø

“yā cebre’īl bu dūnyāni bir **sarāy** buldum kim ékki ḳapuğı bar” (NF-393/6)

tağ+Ø+Ø

“artlarında fir‘avn baḳar deryā ékki pāra bolmış **tağ tağ** suw yıgılmış deryā içinde yol bolmış” (NF-73/9)

ay+Ø+Ø tég+Ø+Ø

“tenlerinde tük bolmağay saḳalları bolmağay közleri sürmelig bolğay yüzleri on tórtinçi tünki tolun **ay tég** bolğay” (NF-65/13)

kuş+Ø+Ø tég+Ø+Ø

---

⁹ “téğ, gibi... vb.” kelimeler bazı dilciler tarafından “benzetme edatı” olarak değerlendirilmektedir; ancak görülmektedir ki “benzetme” ilişkisi ve “hâli” bu kelimeler olmadan da “+Ø” morfemi ile kurulabilmektedir. Örnek cümlelerde “téğ”in kullanıldığı yerlerde ise benzerlik ilişkisi orada var olan isim ve fiil arasındaki yine bir +Ø hâl eki ile kurulmaktadır. İlâveten Türk dilinde eksiltili şekle bağlı hareket anlamı ile fiil, eksiltisiz şekle bağlı varlık anlamı ile isim olmak üzere iki kelime çeşidi olduğu gereğini kaydetmekle birlikte “edat” diye üçüncü bir kelime türünü kabul etmediğimizi ifade etmemiz gerekir.

“eger üstün barmaqqa k̄asd k̄ılsam **kuş tég** havāda uçar” (NF-53/4)

uruş+Ø+ka bar-Ø-ur+Ø+Ø+Ø tég+Ø+Ø

“cümlesi silāh keğdiler **uruşka barur tég** k̄āfīrlark̄a heybet üçün” (NF-24/1)

kün+Ø+Ø tég+Ø+Ø

“yüzi **kün tég** k̄umıyur” (NF-9/8)

sak̄ sık̄+Ø+Ø tég+Ø+Ø

“mekke takı t̄āyifa arasında teni k̄urudı **sak̄ sık̄ tég** boldı” (NF-278/6)

yaruk̄+Ø+Ø yılduz+Ø+Ø tég+Ø+Ø

“arasātka k̄avmlar kelgeyler yüzleri **yaruk̄ yılduz tég** yışığay” (NF-241/6)

tolun+Ø+Ø ay+Ø+Ø tég+Ø+Ø

“yana bir t̄āyifalar kelgeyler yüzleri **tolun ay tég** yaruk̄ bolğay” (NF-241/5)

ana+Ø+dın tuğ-Ø-mış+Ø+Ø+Ø tég+Ø+Ø

“ħak̄ te‘ālā ol k̄ulnuğ cümle yazuk̄larını yarlık̄ar **anadın tuğmış tég** yazuk̄suz bolur”
(NF-244/4)

boda+Ø+sı+n+dın ad̄rıl-Ø-gan+téwe+Ø+Ø tég+Ø+Ø

“ey ħalīm peyḡāambar tég yığlasa saħābalar **bodasındın ad̄rılğan téwe tég** inreşür erdiler”
(NF-91/7)

ur-ul-Ø-mış+ékin+Ø+niğ uşak̄+Ø+Ø yaprak̄+Ø+ı+Ø+Ø tég+Ø+Ø

“tañrı te‘ālā ol k̄āfīrlarını **urulmuş ékinniğ uşak̄ yaprak̄ı tég** helāk k̄ıldı” (NF-43/14)

tolun+Ø+Ø ay+Ø+Ø tég+Ø+Ø

“yüzi **tolun ay tég** k̄umıyur” (NF-23/6)

2.1.7. Birliktelik-Berberlik

Bu fonksiyonda eylemin birlikte ve beraber yapıldığı önemlidir. Nehcü'l-Ferādis'te bu fonksiyon +A, +DA, +KA, +Ø +le, +Ø görev unsurları ile ifade edilmiştir.

+A

saḡ+Ø+a

“yā mūsā bu êkki kızımın ḡayu birini könlünj tilese **saḡa** cüftlendüreyin” (NF-114/8)

+DA

cemā'at+Ø+da

“ḡayu mu' min ve muvaḡḡid bu bēṣ namaznı arıḡ ābdest birle **cemā'atda** ḡılır bolsalar mén ol ḡulḡa ellig namāz sevābını rūzī ḡılḡaymen” (NF-59/16)

+KA

eḡḡü+Ø+rek+Ø+Ø+i+n+ge

“ey 'ayālım fāḡıma mén rebbümdin tilep tururmen kim bu 'ayālım fāḡımanı ḡalāyıḡlardın **eḡḡürekinge** cüftlendürḡil” (NF-158/15)

an+lar+ḡa

“êkki ḡatunuḡıznıḡ taḡı birini **anlarḡa** cüftlendürdüḡiz” (NF-256/4)

ḡiṣi+Ø+ke

“zeynebni peyḡāambar 'aleyhisselām abū'l-'āṣ atlıḡ **ḡiṣike** cüftlendürdi” (NF-5/3)

peyḡāambar+Ø+ḡa

“ḡavvānı ādam **peyḡāambarḡa** cüftlendürdi” (NF-280/5)

'alī+Ø+ḡa

“fāḡımanı 'alīḡa cüftlendürdi” (NF-5/7)

‘ořmān+Ø+ķa

“ruķayyanı ‘ořmānķa cüftlendürdi” (NF-5/4)

‘aleyhisselām+Ø+ķa

“ħadīca ħatunrı **peygāmbar ‘aleyhisselāmķa** cüftlendürdi” (NF-4/17)

+Ø +le

‘alī+Ø+Ø bir+Ø+le

“peygāmbar ‘aleyhisselām ‘**alī birle** ékegü ka‘ beke keldiler” (NF-50/13)

rahmat+Ø+Ø bir+Ø+le

“ayyüb peygāmbarrı ħatunrı **rahmat birle** éldin çıķardılar” (NF-331/4)

ħadīca+Ø+Ø bir+Ø+le

“peygāmbar ‘aleyhisselām **ħadīca birle** bardılar” (NF-8/15)

abū bekr+Ø+Ø bir+Ø+le

“peygāmbar ‘aleyhisselām **abū bekr birle** ol ħārda üç kün turdılar” (NF-21/16)

sen+Ø+iŋ+Ø+Ø bir+Ø+le

“mén **seniŋ birle** bir éwde turmaĝaymen” (NF-16/9)

siz+Ø+i+ŋ+Ø bir+Ø+le

“mén taķı **siziŋ birle** barayın” (NF-20/3)

yārān+lar+i+Ø+Ø bir+Ø+le

“abū ceħl ‘al **yārānları birle** mescidü’l-ħarāmķa kirdiler” (NF-11/17)

“peygāmbar ‘aleyhisselām **yārānları birle** meşveret ķıldı” (NF-40/1)

“peygāmbar ‘aleyhisselām taķı **yārānları birle** islām avvalında emgengenleriniñ beyānı içinde turur” (NF-10/15)

“**yārānlar birle** ķa‘ baķa ķavāf ķılurmen” (NF-37/1)

“bir kün abū cehl **yārānları birle** meşveret ķıldı” (NF-14/2)

ferište+Ø+Ø bir+Ø+le

“cümle kök üzesi **ferište birle** toluğ turur” (NF-56/6)

çerig+Ø+Ø bir+Ø+le

“biz cümle ittifaķ kılıp ağır **çerig birle** medīneke barsak” (NF-27/12)

cuhūd+lar+Ø bir+Ø+le

musulmān+lar+Ø bir+Ø+le

“kāfīrlar **cuhūdlar birle** kelip medīneniñ tört yanında ķondılar taķı **musulmānlar birle** üç kün uruştılar” (NF-30/13)

kāfir+Ø+Ø bir+Ø+le

“toķuz ğazāтта özi taķı **kāfir birle** uruştı” (NF-6/13)

ķaravaş+lar+ı+Ø+Ø bir+Ø+le

“keçe **ķaravaşları birle** saħrāğa çıkar erdiler” (NF-17/10)

+Ø

üçegü+Ø+Ø

“biz **üçegü** endişe ķılalıñ” (NF-292/11)

“biz **üçegü** barduķ”

ékegü+Ø+Ø

“**ékegü** bardılar” (NF-235/7)

“peygāambar ‘aleyhisselām ‘alī birle **ékegü** ka‘ beke keldiler” (NF-50/13)

“ol keçe peygāambar ‘aleyhisselām taķı ābū bekr **ékegü** çıķtılar taķı yüridiler erteke tegi” (NF-20/4)

2.1.8. Bulunma

Bu fonksiyonda eylemin gerçekleştiği yer önemlidir. Nehcü’l-Ferādīs’te bu fonksiyon +DA, +DIn, +KA, +Ø görev unsurları ile ifade edilmiştir.

+DA

yan+Ø+ın+Ø+**da**

“kāfīrlar cuhūdlar birle kelip medineniņ dört **yanında** ķondılar taķı musulmānlar birle üç kün uruşıtlar” (NF-30/13)

“ol keçe abū bekr rażiāllahu‘ anh bir sa‘ at peygāambar ‘aleyhisselām sađ **yanında** yürüyür erdi” (NF-20/7)

ķaraf+Ø+ın+Ø+**da**

“kün toğışı **ķarafında** bir ķapuđı bar erdi” (NF-37/15)

üze+Ø+sin+Ø+**de**

“ķaķ te‘ ālā her kün bu ķa‘ be **üzesinde** yüz yigirmi raķmat éndürür” (NF-274/7)

orta+Ø+sı+n+**da**

“ol savma‘ dın maşıriķ yanınđa yüz adım adımladı taķı anda turuķtı taķı anda ķat çizdi on beş arşun uzunı taķı éni taķı ol ķat **ortasında** olturdi” (NF-149/9)

ara+Ø+sı+n+**da**

“māslumnūņ ķarđışı ķaķ te‘ ālāniņ ķazratı **arasında** heć ķicāb yoktur” (NF-250/6)

“yerli kökli **arasında** bir uluğ taht urulmuş” (NF-9/7)

“mekke tağı t̄ayifa **arasında** teni kırudı saq sıq teg boldı” (NF-278/6)

“h̄avf ve reca **arasında** namāz kılurmen” (NF-243/17)

baş+Ø+ın+Ø+da

“bu keçe ertege tegi uğımağıl atlanıp tağ **başında** turğıl” (NF-71/6)

art+lar+ın+Ø+da

“**artlarında** fir‘avn baqar deryā ékki pāra bolmuş tağ tağ suw yığılmış deryā içinde yol bolmuş” (NF-73/9)

mu+n+da

“eger yerde yürimekke qasd kılsam bir adımı **munda** basar tağı bir adımı köz uçı yeterde basar” (NF-53/3)

maşrıq+Ø+ta

mağrıb+Ø+ta

“altı yüz qanatını yaymış bir égni **maşrıқта** turur tağı bir égni **mağrıbta** turur” (NF-57/12)

ğazāt+Ø+ta

“yigirmi **ğazätta** şahabālar uruštı” (NF-6/14)

“toquz **ğazätta** özi tağı kāfir birle uruštı” (NF-6/13)

toquş+Ø+ın+Ø+da

“közüm birle kördüm ol kāfirlarnı bedr **toquşında**” (NF-12/13)

ğār+Ø+da

“peygāambar ‘aleyhisselām abū bekr razīāllahu‘anh birle ol **gārda** üç kün turdılar” (NF-21/16)

“taķı né aḥvāl kim ol **gārda** keçti cümlesini aydım” (NF-8/9)

ķapuğ+Ø+**da**

“ķayu **ķapuğda** bu téwe çökse mén ol éwde ķonarmen” (NF-24/5)

ķat+Ø+ıı+Ø+**da**

“mekke kāfırları mekkedin çıķarmıřta **ķatııda** bolsa erdim” (NF-9/2)

“peygāambar ‘aleyhisselām uluğ atası ‘abdu’l-muṭṭalib **ķatııda** tururerdi” (NF-4/15)

tağ+Ø+ın+Ø+**da**

“ḥırā **tağında** bir ġār bar ol ġār içinde bir kaç kün ḥalvat olturayın” (NF-7/8)

“ḥırā **tağında** ġār içinde erdi kim cebre’ıl ‘aleyhisselām zāhir boldı” (NF-5/9)

dünyā+Ø+**da**

“**dünyāda** ne kim müğlar yandurğan otlar bar erdi cümlesi ol tün söndi” (NF-5/12)

iç+Ø+ın+Ø+**de**

“artlarında fir‘avn baķar deryā ékki pāra bolmış tağ tağ suw yıġılmış deryā **içinde** yol bolmış” (NF-73/9)

“bu kéçe seherde kim ḥaķ te‘ālā ḥazratında secde kıldıı taķı ol secde içinde ne miķdār tesbīh kıldıı erse ol tebhıııı sanııça meveler yarattı nūrdın taķı **darahı içinde** ornattı” (NF-319/17)

“ḥırā tağında bir ġār bar ol ġār **içinde** bir kaç kün ḥalvat olturayın” (NF-7/8)

“ḥırā tağında ġār **içinde** erdi kim cebre’ıl ‘aleyhisselām zāhir boldı” (NF-5/9)

“tevrīt taķı incīl taķı zebūr taķı furķān **içinde** haķ te‘ālā ol kimerseke hūr kılgān ‘azābını
āmāda kılıp turur tēdi” (NF-11/2)

“bu ervāhlarnıñ iķrārlarını bitij bu taş **içinde** amānat koğun” (NF-273/6)

“bilürler kim bu meşķ **içinde** suw bar” (NF-3/11)

“ol éw **içinde** açlıkdın ölse” (NF-19/12)

éw+Ø+de

“ķayu ķapuğda bu téwe çökse mén ol **éwde** ķonarmen” (NF-24/5)

“mén seniñ birle bir **éwde** turmağaymen” (NF-16/9)

yer+Ø+de

yet-Ø-er+Ø+Ø+de

“eger **yerde** yürimekke ķasd kılsam bir adımı munda basar taķı bir adımı köz uçı **yeterde**
basar” (NF-53/3)

tüp+Ø+in+Ø+de

“bu ķārvānlar ol **tağ tüpinde** ķondılar” (NF-15/7)

kölige+Ø+si+n+de

“peygāambar ‘aleyhissalām **ka‘be köligesinde** tüşep olturur turur erdi” (NF-11/3)

mekke+Ø+de

“**mekkede** on üç yıl turdı” (NF-6/15)

“**mekkede** bir éw bar ka‘be atlığ” (NF-41/6)

“ıhrām birle **mekkede** bir kaç zamān turmışdın soñ yana medineke bardılar” (NF-77/4)

medīne+Ø+de

“**medīnede** bir kaç yıl eğlendiler” (NF-47/6)

ka‘be+Ø+**de**

“peygāambar ‘aleyhissalām toksan téwe nişān kıldı **ka‘bede** kırbān kılmak için” (NF-37/4)

incīl+Ø+**de**

tevrīt+Ø+**te**

“**incīlde** taķı seniņ şıfatıñ bar **tevrītte** taķı bar” (NF-8/17)

+**DIn**

art+Ø+in+Ø+**dın**

“bir kāfirni butlar **artındın** kızlep қоđtılar” (NF-96/10)

a‘zā+lar+ı+Ø+**dın**

“kaçan kim mu‘minniñ kırsağıña bir luķma ģalāldın kirür bolsa cümle a‘zālarıña ģaķ te‘ālā tevfiķ bérür cümle **a‘zālarıdın** tã‘at ve ‘ibādat mevcūd bolur taķı kılmış yazuķları ol mu‘mindin töklür neteg kim daraģtdın yapurģaķlar tökülmiş meñizlig” (NF-299/5)

+**KA**

üze+Ø+sin+Ø+**ge**

“ķılıķ birle ol yükler **üzesinge** oyağ olturdular” (NF-15/12)

“bu kāfırlar ağır taşlarını **üzesinge** yıgdılar ölsün tēp” (NF-97/1)

“ol etmek **üzesinge** sağ yağ kemişti taķı bir pāra sūt kemişti” (NF-25/1)

“peygāambar ‘aleyhisselām **üzesinge** bir bürd-i yemenī örtüglüg erdi” (NF-92/11)

élg+Ø+in+Ø+**ge**

“peygāambar ‘aleyhisselām **élginge** balta aldı taķı üç ata bismillāhirrahmanirrahim tedi”
(NF-28/6)

“ol yüzünki ‘oşmāna bērdiler taķı **élginge** attı” (NF-78/5)

“rūbīl atlı arındaşı yūsufnı **égninge** kötürdi” (NF-354/6)

art+Ø+ın+Ø+a

“dāvud peygāambar ‘aleyhisselām olına aydı ey olum arslan **artına** yōrigil taķı yılan
artına yōrise yōrigil velīkin zīnhār ey olum nāmaram avrat **artına** yōrimegil” (NF-
351/7)

arn+Ø+ın+Ø+a

“peygāambar ‘aleyhisselām mübārek **arnına** taş baqlamış alı sebebidin” (NF-28/8)

ara+Ø+sı+n+a

“abū bekr peygāambarnı **arasına** kötürdi” (NF-21/1)

barmaq+Ø+ın+Ø+a

“peygāambar ‘aleyhisselām ol yüzünki sol élgini kiig **barmaqına** atar erdi taķı aşını
i yanga koyar erdi” (NF-77/17)

ot+Ø+ın+Ø+a

“ayu mu ’min ve muvaidni ızıl altunı bolsa ol altunı taķı kümüşni tahta ılaylar
taķı tamu **otina** ızdurup bu zekāt bērmegenlerni alnına taķı yanlarına taķı
aralarına başaylar” (NF-250/9)

üze+Ø+m+Ø+ke

“ayā ol adar alib boldı **üzemke** kim öz ‘araıma battım taķı yüzüm etleri yerke tüşti
uyalmaımdın” (NF-351/16)

minber+Ø+ke

“peygāambar ‘aleyhisselām **minberke** mündi” (NF-84/6)

dünyā+Ø+**ke**

“muḥammed resūlullāh **dünyāke** keldi” (NF-4/12)

ḥāl+Ø+ım+Ø+**ka**

“bir zamān yatmışdın öz **ḥālımka** keldim” (NF-8/9)

ḥātır+Ø+ım+Ø+**ka**

“ménim **ḥātırımka** bir söz tüşti” (NF-14/4)

tamuğ+Ø+**ka**

“miñ yıl **tamuğka** ot yandurdılar” (NF-66/8)

+Ø

üze+Ø+Ø

“ca‘ fer rażīāllahu‘ anh ékki tizi **üze** çökti tağı başladı hoş āvāz birle” (NF-79/7)

“yā resūlallāh élçiler ıdmakñıñ ‘ādātı ol bolur kim élçilerke bérilgen bitig **üze** mühür nişān qılur bolurlar” (NF-77/14)

“ol fıl **üze** taht urup anı ebrehe münér erdi” (NF-42/3)

“ol taht **üze** cebre ’il olturmuş” (NF-9/7)

“cümle şahābalar qalkannı tepesi **üze** tuttılar tağı hişār qapuğınja bardılar” (NF-139/16)

“ménim **üze** on miñ yarmak bar” (NF-259/10)

“ba‘ zılarınğa suw **üze** yörimek kerāmat qıldıñ tağı ba‘ zılarınğa havā **üze** yörimek kerāmat qıldıñ anlar tağı ol maqāmğa rāzī boldılar” (NF-317/10)

üze+Ø+si+Ø+Ø

“cümle kök **üzesi** ferîşte birle toluğ turur” (NF-56/6)

üzeyök+Ø+Ø

“mén bu yinçüleri nişân kılıp turur erdim ménim nişânım **üzeyök** turur héç açmadın baqmadın turur” (NF-182/8)

2.1.9. Görelilik-Uygunluk

Bu fonksiyonda bir kişiye/zümreye uygunluk ona/onlara görelilik ifade eden isim dikkat çeker. Nehcü'l-Ferâdis'te bu fonksiyon +A, +ÇA, +DA, +Ø +le, +Ø görev unsurları ile ifade edilmiştir.

+A

mañ+Ø+a

“**maña** bañıllıkdın ölüm yahşırağ turur” (NF-253/16)

“yâ ‘alî **maña** fâtıma sewüglügrek turur velîkin sen fâtımadın azîzrek turursen” (NF-160/4)

“ey hōca sen bu hātundın ne oğlan tama‘ kılırsen kim bu hātunnuñ nabzıdın **maña** ma‘ lūm boldı kim bu hātunnuñ kırk künge tegi hayātı bar” (NF-233/12)

+ÇA

Ø+Ø+Ø ‘ādat+Ø+ım+ız+ça

“bizler errāhmānnı bilmezmiz ‘**ādatımızça** bitisün” (NF-46/3)

a+n+ıñ ‘ādat+Ø+ın+Ø+ça

“mén taqı **anıñ** ‘**ādatınça** ol faqırğa bir durust kızıl altun bérdim” (NF-101/6)

‘arab+Ø+Ø til+Ø+ın+Ø+çe

“muştafa ‘**arab tilinçe** ödrülmiş témek bolur” (NF-3/8)

“**arab tilinçe** hāmmālatu'l-hātab otun yâ tiken keltürgenke ayturlar” (NF-17/12)

“**arab tiliñçe** yavmu‘ t-tavba endişe küni témek bolur” (NF-213/3)

“fuzza ‘**arab tiliñçe** kümüş témek bolur” (NF-140/10)

resül+Ø+Ø fermân+Ø+ın+Ø+ça

“ya‘ nî kim kim **resül fermânınça** bolsa yürise aña boyun bérse tañrı te‘âlâ femânınça yüridi tağı tañrıka boyun bérdi” (NF-91/2)

an+lar+Ø kerek+Ø+ın+Ø+çe

“oşmân öz kavmını iñen sewer anı ta‘yîn kılsam qorqarmen kim öz yaq yawuqlarına şefakat saqınıp tegme birini bir élge beglikke ıdsa tağı **anlar kerekinçe** béglıkni saqlayubilmesler tağı bu anlarını ma‘zül kıлмаğay tép qorqarmen” (NF-121/13)

mén+Ø+im yol+Ø+um+Ø+ça

“eger bu halâyıq **ménim yolumça** yöremiş bolsa erdiler maña iñen sewüglüg bolğay erdiler” (NF-275/4)

+DA

halk+Ø+Ø kat+Ø+ın+Ø+da

“ma‘lüm boldı kim **halk katında** muşibatlardın dünyâ muşıbatı uluğrak ermiş” (NF-242/10)

+Ø +le

til+Ø+i+Ø+Ø bir+Ø+le

“süryânî **tili birle** bitiglig erdi” (NF-150/14)

+Ø

andağ+Ø+Ø

“peygāambar ‘aleyhisselām rebī‘ül-avval ayının on ékinç duşenbe kün tuğdı hisāb ‘ilmi bilgen ‘ulemālar **andağ** aydılar kim ‘isā peygāambar ‘aleyhisselāmdın altı yüz yigirmi yıl keçmiş erdi kim muḥammed resūlullāh dünyāke keldi” (NF-4/11)

“peygāambar ‘aleyhisselām aydı yā avs bismike‘llāhümme bitigil tédi erse avs tağı **andağ** bitidi” (NF-46/5)

2.1.10. İşaretleme

Bu fonksiyonda eylemin ne zaman gerçekleştiğini ifade eden isim dikkat çeker. Herhangi bir durumun hangi anda gerçekleştiğinin zamana işaretlenmesi olarak açıklanır. Nehcü’l-Ferādīs’te bu fonksiyon +DA, +Ø görev unsurları ile ifade edilmiştir.

+DA

tün+Ø+ün avval+Ø+ın+Ø+da

“peygāambar ‘aleyhisselām **tünün avvalında** teninge rāhat bérür erdi tağı yarusı kéçe kıpar erdi tağı tā‘ at ve ibādat birle meşğül bolur erdi” (NF-315/3)

islām+Ø+Ø avval+Ø+ın+Ø+da

“peygāambar ‘aleyhisselām tağı yārānları birle **islām avvalında** emgengenlerinin beyānı içinde turur” (NF-10/15)

tün+Ø+Ø buçuq+Ø+ın+Ø+da

“kılnuñ **tün buçuqında** ékki rek‘ at namāz kılmākı dünyādın tağı içindeki māl tawardın yahşırağ turur” (NF-321/7)

tün+Ø+nün āḥir+Ø+ın+Ø+da

“tağı **tünnün āḥirında** du‘ ā müstacāb bolur” (NF-314/6)

safar+Ø+Ø ay+Ø+ı+Ø+nın āḥir+Ø+ın+Ø+da

“safir ayının **āḥirında** erdi kim peygāambar ‘aleyhissalāmka ig tegdi” (NF-84/14)

kıyāmat+Ø+Ø etek+Ø+in+Ø+**de**

“**kıyāmat etekinde** taķı ġarībluķın ķaytgay” (NF-7/3)

ol+Ø+ ara+Ø+**da**

“**ol arada** bir ķuŗ ēwke tūnľükdin uķup ķirdi” (NF-43/6)

a+n+**da**

“velīkin cefāları iņen ġaddın keķti erse **anda** ķargadı” (NF-13/4)

fālan+Ø+Ø ay+Ø+**da**

fālan+Ø+Ø tūn+Ø+**de**

fālān+Ø+ sā‘ at+Ø+**ta**

“**fālan ayda fālan tūnde fālān sā‘atta** kesrīniņ oġlı ķirdi” (NF-82/8)

recep ayınıņ yétiņķ kūn cum‘ a tūn+Ø+in+Ø+**de**

“**recep ayınıņ yétiņķ kūn cum‘ a tūninde** erdi” (NF-5/8)

ķıl-Ø-mıŗ+Ø+Ø+**ta**

“peyġāambar ‘aleyhisselām dūnyādın naķl **ķılmıŗta** tokuz ġatun ķaldı” (NF-6/9)

ķık-ar-Ø-mıŗ+Ø+Ø+**da**

“mekke kāfīrları mekkedin **ķıkarmıŗda** ķatıņda bolsa erdim” (NF-9/2)

bar-Ø-mıŗ+Ø+Ø+**da**

“bu muġammed secdeke **barmıŗda** üstünġe bıraķsa tonları cūmle necīs bolsa” (NF-12/3)

+Ø

bir kūn+Ø+Ø

“**bir kūn** peyġāambar ‘aleyhisselām yārān ve řaġābalarķa aydı” (NF-36/17)

“**bir kün** abū bekr yārānları birle meşveret kıldı” (NF-14/2)

“**bir kün** peygāambar ‘aleyhisselām éwdin çıktı” (NF-11/10)

“**bir kün** peygāambar ‘aleyhisselām ḥadīcağa aytur” (NF-7/6)

bu kün+Ø+Ø

“yā abā leheb **bu kün** séni iñen kağguluğ körermen” (NF-16/7)

“**bu kün** bizler azlıqdın yéldürmegeymiz” (NF-70/17)

ol tün+Ø+Ø

“cümlesi **ol tün** söndi” (NF-5/12)

bir duşenbe kün+Ø+Ø

“teğme **bir duşenbe kün** bu ‘azāb méndin kéter” (NF-18/10)

duşenbih tün+Ø+i+Ø+Ø

“**duşenbih tün**i erdi kim ḥağ te‘ālā fermānı birle cebre’il ‘aleyhisselām rişālatnı peygāambarlıqnı tapşurdi” (NF-5/10)

cum‘a kün+Ø+Ø

“**cum‘a kün** peygāambar ‘aleyhisselām ḥalāyıklarğa ḥabar bérđi” (NF-5/13)

rebīül-avval ayınñ on ékinç duşenbe kün+Ø+Ø

“peygāambar ‘aleyhisselām **rebīül-avval ayınñ on ékinç duşenbe kün** tuğdı” (NF-4/11)

şenbih tün+Ø+i+Ø+Ø

yekşenbe tün+Ø+i+Ø+Ø

“yana **şenbih tün**i hem zāhir boldı tağı **yekşenbe tün**i zāhir boldı” (NF-5/9)

kéçe+Ø+Ø

“**kéçe** qaravaşları birle şahrāğa çıkar erdiler” (NF-17/10)

bu kéçe+Ø+Ø

“**bu kéçe** cebre ’il taķı mīkā ’il keldiler taķı bir cānvar keltürdiler” (NF-53/1)

“**bu kéçe** ertege tegi uğımağış atlanıp tağ başında turğıl” (NF-71/6)

“**bu kéçe** tüş kördüm” (NF-37/1)

ol kéçe+Ø+Ø

“**ol kéçe** peygāambar ‘aleyhisselām taķı abū bekr razīāllahu‘anh ékegü çıktılar taķı yüridiler erteke tegi” (NF-20/4)

kel-Ø-ür+yıl+Ø+Ø

“**kelür yıl** icāzat béreliñ ol şart birle kim aramızda on yılķa tegi uruş bolmasun şulķ bolsun” (NF-45/9)

bıldır+Ø+Ø

“**bıldır** taķı mén bu medāyin şehringe kelmiş erdim” (NF-309/11)

2.1.11. İzah

Bu fonksiyonda açıklama/izah ifade eden isim önemlidir. Nehcü’l-Ferādīs’te bu fonksiyon +Ø görev unsuru ile ifade edilmiştir.

+Ø

taķı+Ø+Ø

“ferīşteler **taķı** tañrı te‘ālādın peygāambar ‘aleyhisselāmnıñ kılmış kıldaķı zelletlerini yarlıķatu tileyürler” (NF-4/3)

“eger kişi ticārat kılmak tilese bay‘u şirānı ya‘nī almak satmak aħkāmını **taķı** bilmek kerek” (NF-230/12)

“dünyā taḳı dünyānıñ mālı anıñ ıatında küldin **taḳı** hōrraḳ bolḡay” (NF-151/3)

“ḥaḳ te‘ālā birle maḡa bir vaḳt bar turur kim ol vaḳt içinde héç muḳarreb ferīšte sıḡmas hem mürsel peygāmbar **taḳı** sıḡmas” (NF-3/16)

velīkin+Ø+Ø

“**velīkin** salavāt neteg aymak kerek bilmezmiz” (NF-4/6)

“**velīkin** taşındāḳı üvüşlükünü körerler” (NF-3/11)

“**velīkin** fāḡıma peygāmbar ‘aleyhisselāmdın altı ay soḡ vefātı boldı” (NF-5/7)

“yā ‘alī sendin maya fāḡıma sewüglügrek turur **velīkin** sen fāḡımadın azīzek turursen” (NF-160/4)

héç+Ø+Ø

“ol vaḳt içinde **héç** muḳarreb ferīšte sıḡmas hem mürsel peygāmbar taḳı sıḡmas” (NF-3/17)

“mén bu yinçüleri nişān kılıp turur erdim ménim nişānım üzeyök turur **héç** açmadın baḳmadın turur” (NF-182/8)

“**héç** ḥaḡā kılmaz erdi” (NF-7/5)

kim+Ø+Ø

“ḥaḳ te‘ālā birle maḡa bir vaḳt bar turur **kim** ol vaḳt içinde héç muḳarreb ferīšte sıḡmas hem mürsel peygāmbar taḳı sıḡmas” (NF-3/16)

“ḥırā taḡında ḡār içinde erdi **kim** cebre’il ‘aleyhisselām zāhir boldı” (NF-5/9)

“aḡmaḳ ol kimerse turur **kim** kendü özini barçadın artuḳ körse” (NF-148/7)

“tevazu‘ ol bolur **kim** éwdin çıḳsaḡ kim kim saḡa ḳarşu kelse özününi ol kişidin aşāḳ körseḡ taḳı köylünde i‘timādın ol bolsa kim bu kimerse ḥaḳ te‘ālā ḥazartında méndin artuḳ bolḡay tép aysaḡ” (NF-378/7)

“şahābalar anıñ hürmetini ‘izzetini haq te‘ālā hazratında yawuqluqını bilsünler tēp andağ aydı erse cümle şahābalar bildiler **kim** abū bekr barçadın artuq ermiş tēp” (NF-92/5)

“qaçan **kim** sekkiz yaşqa tegdi erse ‘abdul-muṭṭalib sökel boldı” (NF-4/15)

“qaçan **kim** bu āyat nāzil boldı” (NF-3/17)

neteg kim+Ø+Ø

“peygāambar ‘aleyhisselāmqa bērilgen envārdın zerresi zāhir bolsa erdi ḥalayıqqa hēc kimerse anı taḥammül qılu bilmegey erdi **neteg kim** közi za‘īf kimerse künñe qarşu baqmaqñı taḥammül qılu bilmez” (NF-3/14)

“qaçan kim mu‘minniñ qursağınğa bir luqma ḥalāldın kirür bolsa cümle a‘zālarınğa haq te‘ālā tevfiḳ bērür cümle a‘zālarıdın ṭā‘at ve ‘ibādat mevcūd bolur taqı qılmuş yazuqları ol mu‘mindin töklür **neteg kim** daraḥtdın yapurğaqlar tökülmiş meñizlig” (NF-299/5)

ya‘nī+Ø+Ø

“eger kişi ticārat qılmaq tilese bay‘u şirānı **ya‘nī** almak satmaq aḥkāmını taqı bilmek kerek” (NF-230/12)

“**ya‘nī** kim kim resūl fermānıñça bolsa yürise aña boyun bēse tañrı te‘ālā femānıñça yüridi taqı tañrıqa boyun bērdi” (NF-91/2)

eger+Ø+Ø

“**eger** maña şalavāt aytur bolsañız mundağ aytıñız” (NF-4/7)

meşelā+Ø+Ø

“**meşelā** bir meşk toluğ suw bolsa” (NF-3/10)

haq raḥmatıdın nevmīd bolğan té-Ø-mek+Ø+Ø

“ḥaḳ tebāraka ve te‘ālā aḡar iblīs at bērdi **ḥaḳ raḥmatıdın nevmīd bolġan tēmek bolur**”
(NF-279/1)

aḳ künler té-Ø-mek+Ø+Ø

“‘arab tilinçe eyyāmu’l-biyz **aḳ künler tēmek bolur**” (NF-282/9)

eḡgūlūkke buyur-Ø-mak+Ø+Ø

yamanlıġdın yıġ-Ø-mak+Ø+Ø

“emr-i ma‘rūf ma‘nīsī **eḡgūlūkke buyurmaḳ bolur taḳı nehy-i münker ma‘nīsī yamanlıġdın yıġmaḳ bolur**” (NF-303/9)

kümüş té-Ø-mek+Ø+Ø

“fuḏza ‘arab tilinçe **kümüş tēmek bolur**” (NF-140/10)

ėkki nūrluġ tēmek té-Ø-mek+Ø+Ø

“zu’n-nūreyn **ėkki nūrluġ tēmek bolur**” (NF-125/2)

endişe küni té-Ø-mek+Ø+Ø

“‘arab tilinçe yavmu’t-tavba **endişe küni tēmek bolur**” (NF-213/3)

öḡrūlmış té-Ø-mek+Ø+Ø

“muṣṭafa‘arab tilince **öḡrūlmış tēmek bolur**” (NF-3/8)

soḡsuz té-Ø-mek+Ø+Ø

“ebter ma‘nīsī **soḡsuz tēmek bolur**” (NF-62/16)

2.1.12. Karşılaştırma

Herhangi bir özelliğinden dolayı karşılaştırılmış olan isim bu hâli alır. Nehcü’l-Ferādīs’te bu fonksiyon +DIn, +Ø görev unsurları ile ifade edilmiştir.

+DIn

mén+Ø+**din**

“tevāzu‘ ol bolur kim éwdin çıksañ kim kim saña qarşu kelse özüñni ol kişidin aşak körseñ taqı köñlüñde i‘timādıñ ol bolsa kim bu kimerse haq te‘ālā hazratında **méndin** artuq bolğay tép aysañ” (NF-378/7)

“bu tört miñ kişi içinde **méndin** derviş yok” (NF-162/4)

kişi+Ø+**din**

“tevāzu‘ ol bolur kim éwdin çıksañ kim kim saña qarşu kelse özüñni ol **kişidin** aşak körseñ taqı köñlüñde i‘timādıñ ol bolsa kim bu kimerse haq te‘ālā hazratında méndin artuq bolğay tép aysañ” (NF-378/7)

sen+Ø+**din**

fāṭimā+Ø+**dın**

“yā ‘alī **sendin** maña fāṭima sewüglügrek turur velikin sen **fāṭımādın** azizrek turursen” (NF-160/4)

oğlan+lar+ı+Ø+**dın**

“ya‘ qūb peygāambar yūsufnı özge **oğlanlarıdın** ziyāda sewer erdi” (NF-353/2)

ana+Ø+**dın**

“yā resūlallāh siz bizke ata **anadın** şefkatlığraq peygāambar erdiñiz tédiler tañrıñ fermānını bizke eğgülük birle merhamat birle tegürdüñüz” (NF-85/12)

ḥalāyıq+Ø+**dın**

“ey bār ḥūdāyā bu ékkisi cümle **ḥalāyıqdın** maña sewüglügrek turur” (NF-159/17)

ḥalāyıq+lar+**dın**

“ey ‘ayālım fāṭima mén rebbümdin tilep tururmen kim bu ‘ayālım fāṭımanı **ḥalāyıqlardıñ** eğgürekinge cüftlendürgil” (NF-158/15)

özge+ler+**din**

“peygâmbar ‘aleyhissalâm abū bekrni **özgelerdin** artuq tutar erdi” (NF-94/1)

cümle+Ø+müz+Ø+**din**

“yūsufnuñ qarındaşları tururmiz **cümlemüzdin** bu kiçig turur” (NF-354/4)

“ey hălâyıqlar peygâmbar ‘aleyhissalâm dünyādın bardı erse haq te‘ālānıñ kelâmı aramızda bar sizlerke aymaq hâcat yoq **cümlemüzdin** özi artuq turur” (NF-94/9)

barça+Ø+**din**

“aħmaq ol kimerse turur kim kendü özini **barçadın** artuq körse” (NF-148/7)

“şaħābalar anıñ hürmetini ‘izzetini haq te‘ālā hazratında yawuqluqını bilsünler tēp andağ aydı erse cümle şaħābalar bildiler kim abū bekr **barçadın** artuq ermiş tēp” (NF-92/5)

aç+lıq+Ø+**din**

suwsa+lıq+Ø+**din**

“hēc ‘amel yoq haq te‘ālā hazratınğa sewüglügrek **açlıqdın** taqı **suwsalıqdın**” (NF-265/16)

oyağ+lıq+Ø+i+Ø+**din**

emgek+Ø+i+Ø+**din**

“‘ākilniñ uğımaqı yaħşırağ turur aħmaqniñ **oyağlıqdın** taqı ‘ākilniñ yemeki yaħşırağ turur aħmaqniñ tã‘at içindeki **emgekidin**” (NF-423/4)

şavāb+Ø+i+Ø+**din**

“ata anağa eğgülık kılmaqniñ şavābı namāz kılmaqniñ **şavābıdın** ziyāda turur” (NF-283/1)

“yā ma‘āz bilgeniñ ‘ilmni bilmegenlerke öğretsen seniñ sebebüñdin bir kimerseni haq te‘ālā köni yolqa ködürse ol saña yaşıraq turur dünyā mālını sadaqa kılmak **şavābıdın**” (NF-230/16)

salām+Ø+**dın**

“kaçan salām bérilür bolsa cevāb kıyatarıñ ol **salāmdın** yaşıraqı birle” (NF-305/9)

muşibat+lar+**dın**

“halk kıatında **muşibatlardın** dünyā muşibatı uluğrak ermiş” (NF-242/11)

tawar+Ø+**dın**

“kılnuñ tün buçuqında ékki rek‘at namāz kılmakı dünyādın taqı içindeki māl **tawardın** yaşıraq turur” (NF-321/7)

mülk+Ø+i+Ø+**dın**

tawar+Ø+i+Ø+**dın**

“uçtmağdın bir kıamçı yolu yaşıraq turur bu dünyāniñ cümle **mülkidın** cümle malı **tawarıdın**” (NF-64/2)

baħıl+lık+Ø+**dın**

“maña **bāħıllıkdın** ölüm yaşıraq turur” (NF-253/16)

süt+Ø+**dın**

“içindeki suw **sütđin** aq turur” (NF-62/6)

kar+Ø+**dın**

“ol taş yarıldı taqı içindın çeşme kıqtı süçüg suw **kardın** taqı sawuqraq erdi” (NF-150/10)

isig+Ø+**dın**

“tamuğ isigi bu **isigdin** qatıgrak turur” (NF-124/10)

taş+Ø+**dın**

“nüh peygāambar ‘aleyhissalām kāfırlar haqqına **taşdın** taqı qatıgrak erdi” (NF-116/4)

yağ+Ø+**dın**

‘asel+Ø+**dın**

“ibrāhīm ‘aleyhissalām qavmına **yağdın** taqı yumşakraq erdi ‘**aseldin** taqı süçügrek erdi” (NF-115/12)

kül+Ø+**dın**

“dünyā taqı dünyānıñ mālı anıñ qatında **küldin** taqı hōrraq bolğay” (NF-151/3)

qıl+Ø+**dın**

qılıç+Ø+**dın**

“cümle halāyıqqa fermān boldı bu **qıldın** yinçke taqı **qılıçdın** yitig sirāt üzesindin keçgil” (NF-239/14)

yasmuq+Ø+**dın**

nuhūd+Ø+**tın**

“quşnuñ tumşuqında bir taş bar taqı ékki adaqında ékki taş bar **yasmuqđın** uluğraq taqı **nuhūdın** kiçigrek” (NF-43/1)

qatır+Ø+**dın**

eşek+Ø+**dın**

“**qatrdın** kiçigrek **eşekdın** uluğraq yüzi ādamı yüzi menizlig qudruqı taqı tuynaqı inek qudruqına ve taqı tuynaqlarına menzer” (NF-53/2)

cebre’il+Ø+**dın**

“peygāambar ʿaleyhissalām **cebre’ildin** tañrı teʿālā ħazratında artuķ turur” (NF-99/5)

+Ø

ata+Ø+Ø

“yā resūlallāh siz bizke **ata** anadın ŧefķatlığraķ peygāambar erdiñiz tédiler tañrınıñ fermānını bizke eğgölük birle merħamat birle tegürdüñüz” (NF-85/12)

2.1.13. Kaynak

Bu fonksiyonda eylemin gerķekleşmesinde kaynak durumunda olan isim dikkat çeker. Nehcü’l-Ferādīs’te bu fonksiyon +DIn görev unsuru ile ifade edilmiştir.

+DIn

yāķut+Ø+ın+Ø+dın

“ħaķ teʿālā yaratmış erdi öz ķudratı birle uŧmañnıñ kıızıl **yāķutdın**” (NF-37/14)

ķan+Ø+dın

“ādam oğlanlarını bir pāra ķoyuğ **ķandın** yarattı” (NF-8/5)

topraķ+Ø+dın

ħavvā ana+Ø+m+ız+dın

“ħaķ teʿālā cümle halāyıķnı ādam atamız taķı **ħavvā anamızdın** yarattı taķı ādam peygāambarnı **toprakdın** yarattı” (NF-51/8)

altun+Ø+dın

ʿanbar+Ø+dın

“ħaķ teʿālā uçmağ tēwelerini öz ķudratı birle kıızıl **altundın** yaratıp turur taķı ağaklarını ʿ**anbardın** yaratıp turur” (NF-162/10)

yinçü+Ø+dın

“**yinçüdin** yaratılmış turur” (NF-252/4)

téwe+Ø+Ø yün+Ø+ün+Ø+**din**

“**téwe yünündin** toğunmuş kilim keymiş” (NF-164/7)

‘aleyhisselâm+Ø+**din**

“peygâmbar ‘**aleyhisselâmdin** su‘âl kıldılar haq te‘âlâ hazratında qayu bir kimerse artuq turur” (NF-411/15)

zekât+Ø+**din**

“peygâmbar ‘aleyhisselâmqa berge**n zekâtdin** bir pāra tap eksük bolsa çerig birle bargaymen ” (NF-94/13)

ta‘âm+Ø+**din**

“ançaka tegi şabur kılalıq kim bu oğlanlar **ta‘âmdin** yésünler” (NF-107/16)

qoy+Ø+Ø et+Ø+i+Ø+**din**

“peygâmbar ‘aleyhisselâm **qoy etidin** bir pāra aldı” (NF-33/15)

tağ+Ø+Ø ot+lar+ı+Ø+**din**

“ol **tağ otlaridin** bir pāra tenāvul kıldım” (NF-296/14)

mén+Ø+**din**

“fātıma **méndin** bir pāra turur” (NF-158/2)

arpa+Ø+**din**

“ol **arpadın** öz élgı birle tört batman ögüdi” (NF-140/14)

peygâmbar+Ø+**din**

“eyyüb-ı ensārī rivāyat kıtur **peygâmbardın**” (NF-158/3)

te‘ālā+Ø+dın

“**hax te‘ālādın** hitāb kelgey” (NF-147/10)

“tañrı **te‘ālādın** yārī tiledi” (NF-355/14)

“yana ferişteler taqı tañrı **te‘ālādın** peygāambar ‘aleyhisselāmnıñ qılmıñ qıldıaçı zelletlerini yarlıqatu tileyürler” (NF-4/3)

“yā muħammed **hax te‘ālādın** fermān keldi kim dōstum muħammedni életgil taqı mu‘minler üçün āmāda qılmıñ uçtmaħqa nazar qılsun” (NF-62/2)

“ferişteler taqı **tañrı te‘ālādın** peygāambar ‘aleyhisselāmnıñ qılmıñ qıldıaçı zelletlerini yarlıqatu tileyürler” (NF-4/3)

tañrı+Ø+dın

“**tañrıdın** qorqğıl taqı sabur qılğıl” (NF-157/14)

“**tañrıdın** qorqğan bolgay” (NF-151/3)

hax+Ø+dın

“**haxdın** yārī tilep uruşğıl” (NF-139/9)

a+n+dın

“kūfeniñ uluğları keldiler taqı **andın** şıķāyet qıldılar” (NF-132/3)

‘oşmān+Ø+dın

“ey bār ħudāyā mēn ‘**oşmāndın** rāzī mēn sen taqı rāzī bolğıl” (NF-126/9)

rebb+Ø+üm+Ø+dın

“ey ‘ayālım fāṭıma mēn **rebbümdin** tilep tururmen kim bu ‘ayālım fāṭımanı ħalāyıqlardın eğgürekinge cüftlendürgil” (NF-158/15)

‘aleyhisselām+Ø+dın

“ħaķ te‘ ālā peygāmbar ‘ **aleyhisselāmdın** rāzī bolur” (NF-4/3)

uçtmaħ+Ø+Ø ta‘ ām+Ø+1+Ø+**dın**

“maņa ta‘ ām bérseñiz tañrı tebāreke ve te‘ ālā sizlerke **uçtmaħ ta‘ āmıdın** bérşün tēp du‘ ā
ķıldı” (NF-141/1)

abū leheb+Ø+**dın**

“ménim ħātırımķa bir söz tüşti anı **abū lehebđin** sorayın” (NF-14/4)

ħatun+Ø+**dın**

“ey ħōca sen bu **ħatundın** ne oğlan ħama‘ ķılursen kim bu ħatunnuñ nabzıdın maņa
ma‘ lūm boldı kim bu ħatunnuñ kırķ künge tegi ħayātı bar” (NF-233/12)

ana+Ø+**dın**

“ħaķ te‘ ālā ol ķulnuñ cümle yazuķlarını yarlıķar **anadın** tuğmış tēg yazuķsuz bolur”
(NF-244/4)

yāķut+Ø+1+Ø+**dın**

“ħaķ te‘ ālā yaratmış erdi öz ķudratı birle uştmahnıñ kıızıl **yāķutıdın**” (NF-37/14)

2.1.14. Nasıllık

Bu fonksiyonda eylemin nasıl bir şekilde gerķekleştđini ifade eden isim önemlidir.
Nehcü’l-Ferādīs’te bu fonksiyon +DA, +Ø +le, +Ø görev unsurları ile ifade edilmiştir.

+DA

ğarīb+luķ+Ø+**da**

“ķayu mu’min ve muvaħħid **ğarīb luķda** öler bolsa ħaķ te‘ ālā o ķulğa şehidler sevābı
rūzī ķılır” (NF-18/16)

+Ø +le

ķađgu+Ø+Ø bir+Ø+**le**

“ābu leheb tek aldı taı kayıttı ēwinge keldi **adu birle**” (NF-16/6)

lutf u kerem+Ø+Ø bir+Ø+le

“munlara **lutf u kerem birle** aru alsanız” (NF-27/3)

ikrām ve i‘zāz+Ø+Ø bir+Ø+le

“anafke ēkki yūz mi yarma taı ēkki yūz tonlu bērdi taı **ikrām ve i‘zāz birle** uzattı” (NF-292/5)

adu+Ø+Ø bir+Ø+le

kōz+Ø+Ø ya+Ø+1+Ø+Ø bir+Ø+le

baır+Ø+Ø ba+Ø+1+Ø+Ø bir+Ø+le

oyalı+Ø bir+Ø+le

rūza+Ø+Ø bir+Ø+le

“hemīše **adu birle kōz yaı birle baır baı birle** tūnle **oyalı birle** kūndūz **rūza birle** ‘ōmrini keūrmekekerek” (NF-236/14)

mazlūm+lu+Ø bir+Ø+le

“‘omān **mazlūmlu birle** űhīd boldı” (NF-145/16)

a+lı+Ø bir+Ø+le

“ol kee cūmlesi **alı birle** ketiler” (NF-141/6)

“bu yerde **alı birle** űlgeymiz tēp adurup yılatılar” (NF-292/10)

Ø+Ø+Ø azab+lar+1+Ø+Ø bir+Ø+le

“bular apuda eikde tavakuf ıldılar **azabları birle**” (NF-110/9)

arı+Ø+Ø i‘tiad+Ø+Ø bir+Ø+le

“arığ i‘ tıkad birle bir kıata aytur” (NF-4/9)

tevbe+Ø+Ø bir+Ø+le

“dünyādın tevbe birle kııktılar” (NF-55/6)

hoş+Ø+Ø āvāz+Ø+Ø bir+Ø+le

“okığıl eşıteyin tēdi ca‘ fer ékki tizi ūze çökti tağı başıladı hoş āvāz birle” (NF-79/7)

hoş+Ø+Ø söz+Ø+Ø bir+Ø+le

açuk+Ø+Ø yüz+Ø+Ø bir+Ø+le

“ol kāfirni hoş söz birle açuk yüz birle hađ yolinga ūndeyü başıladı” (NF-11/12)

‘amel+Ø+Ø bir+Ø+le

“ne ‘amel birle bu mađāmnı buldı” (NF-283/5)

katığ+Ø+Ø āvāz+Ø+Ø bir+Ø+le

“peygāambar ‘aleyhisselām tağ başınga mündi tağı katığ āvāz birle çağırdı” (NF-16/14)

öz+Ø+Ø kıdrat+Ø+ı+Ø+Ø bir+Ø+le

“hağ te‘ ālā yaratmış erdi öz kıdratı birle uşmağnığ kızıl yākıutıdın” (NF-37/14)

fermān+Ø+ı+Ø+Ø bir+Ø+le

“hağ te‘ ālā fermānı birle cebre ‘il ‘aleyhisselām risālatnı peygāambarlıđnı tapşurdı” (NF-5/10)

“hađ te‘ ālānıđ fermānı birle haybar atlığ élke bardılar” (NF-47/7)

emr+Ø+i+Ø+Ø bir+Ø+le

fermān+Ø+ı+Ø+Ø bir+Ø+le

“mūsā peygāambar ḥaḳ te‘ ālā **emri birle** deryāğa urmuş erdi suw ḥaḳ **fermānı birle** açıldı”
(NF-73/8)

fermān+Ø+ı+Ø+Ø bir+Ø+le

“ḥaḳ te‘ ālā **fermānı birle** örümçük ğār ağzınğa éwini toḳudı” (NF-21/12)

“ey tañrı ḳulları ḥaḳ te‘ ālā **fermānı birle** éw ḳopardım” (NF-39/4)

+Ø

hemīşe+Ø+Ø

“**hemīşe** ayturmiz” (NF-4/6)

pāk+Ø+Ø

arıĝ+Ø+Ø

“ol ak tonluĝlar anlar tururlar kim imānlarını zulum birle ḳarışturmadılar **pāk** tirildiler taḳı dünyādın ma‘ şīyatḳa bulaşmadılar **arıĝ** çıktılar” (NF-55/4)

pāra pāra+Ø+Ø

“bu uluĝ taş **pāra pāra** boldı” (NF-28/7)

“ataba **pāra pāra** bolmuş” (NF-15/15)

ḳap ḳara+Ø+Ø

“ol aḳ taş **ḳap ḳara** boldı” (NF-38/15)

“beşirniñ yūzi **ḳap ḳara** boldı” (NF-34/2)

ḥōr+Ø+Ø

“ḥaḳ te‘ ālā ol kimerseke **ḥōr** ḳılğan ‘ āzābını āmāda ḳılıp turur tēdi” (NF-11/2)

muḥkem+Ø+Ø

“қапуғларны **муһkem** бағладым” (NF-268/12)

birin birin+Ø+Ø

“néçe күнке теги қамуғ шаһāba **birin birin** келиp bey‘ et бёрдiler” (NF-94/11)

yañluz+Ø+Ø

“bir күn peygāambar ‘aleyhisselām aymış erdi miskīn abū zār **yañluz** tirilgey taқı **yañluz** ölgey taқı қıyāmatta **yañluz** қopғay тép aymış erdi” (NF-129/15)

ögür ögür+Ø+Ø

“yā muhammed көrseñ ҳalayıқларны тағрınıñ dīninge kirürler **ögür ögür**” (NF-83/7)

қat қat+Ø+Ø

“peygāambarlarқа belā **қat қat** bolur sevāblar **қat қat** bolmaq үçün” (NF-34/13)

zār zār+Ø+Ø

“**zār zār** yığlayur” (NF-11/15)

қatıғ+Ø+Ø

“méni tuttı taқı **қatıғ** қıstı” (NF-7/16)

ҳayr+Ø+Ø

“işniñ soñı **ҳayr** bolғay” (NF-7/13)

ҳalvat+Ø+Ø

“ol gār içinde bir kaç күn **ҳalvat** olturayıñ” (NF-7/8)

āheste+Ø+Ø

“peygāambar ‘aleyhisselāmnuñ қulaқınıға **āheste** ayğıl” (NF-28/12)

2.1.15. Nesne

Bu fonksiyonda cümlede nesne görevinde olan isim önemlidir. Nehcü'l-Ferādis'te bu fonksiyon +DIn, +I, +KA, +nI, +Ø +le, +Ø görev unsurları ile ifade edilmiştir.

+DIn

ḥad+Ø+dın

“velīkin cefāları iḥen ḥaddın keçti erse anda ḳarḡadı” (NF-13/4)

+I

a+n+ı

“ménim ḥātırımḳa bir söz tüşti **anı** abū lehebdin sorayın” (NF-14/4)

mén+Ø+i

“yā varka **méni** mekkedin mü çıkarḡaylar” (NF-9/3)

“yanā hāşim talıḡ kişiniḡ oḡlanlarından **méni** öḡürdi çıkarḡdı” (NF-3/7)

“**méni** tuttı taḳı ḳatıḡ ḳıstı” (NF-7/16)

sén+Ø+i

“yā abā leheb bu kün **séni** iḥen ḳadḡuluḡ körermeñ” (NF-16/7)

“ḥaḳ te' ālā **séni** zāyi' ḳılmaḡay” (NF-7/7)

+KA

beytü'l-ma' mūr+Ø+ḳa

“emdi her kün ol **beytü'l-ma'mūrḳa** yetmiş miñ ferīşte tavāf ḳılurlar ḳıyāmatḳa tegi”
(NF-38/5)

mun+lar+ḡa

“**munlarḡa** lutf u kerem birle ḳarşu alsañız” (NF-27/3)

ḥatun+Ø+ḳa

“bu **hatun**ka ölüm birle qorqutayın” (NF-243/5)

éw+Ø+ke

“bu **éw**ke yılda bir qata ziyarat kıluqlar” (NF-41/11)

qa‘ ba+Ø+ka

“yāranlar birle **qa‘ ba**qa tavāf kılurmen” (Nf-37/1)

+nI

ékegü+Ø+ni

“muāviya taqı cevāb aydı taqı **ékegü**ni ağırladı” (NF-258/5)

ruqayya+Ø+nı

“**ruqayya**nı ‘oşmānka cüftlendürdi” (NF-5/4)

fātıma+Ø+nı

“**fātıma**nı ‘alīka cüftlendürdi” (NF-5/7)

zeyneb+Ø+ni

“**zeyneb**ni peygāambar ‘aleyhisselām abū’l-āş atlıg kışike cüftlendürdi” (NF-5/3)

oqlan+lar+ı+Ø+nı

“yanā qureyş qabīlasıdın hāşim atlıg kışiniñ **oqlanlar**nı ödürdi” (NF-3/7)

“ādam **oqlanlar**nı bir pāra qoyuğ qandın yarattı” (NF-8/5)

kimerse+Ø+ni

“tört yanımğa baqtım héç **kimerse**ni körmedim” (NF-9/6)

halāyık+Ø+nı

“haq tebareke ve te‘ālā musulmānlardın ögür **halāyık**nı ıdgay” (NF-131/3)

kāfir+Ø+ni

“ol **kāfirni** hoş söz birle açuḡ yüz birle ḡaḡ yolinga ündeyü başladı” (NF-11/12)

kāfir+lar+nı

“közüm birle kördüm ol **kāfirlarnı** bedr toḡuşında” (NF-12/13)

‘aleyhisselām+Ø+nı

“peygāambar ‘**aleyhisselāmni** ‘abdu’l-muḡḡalib ḡalīme atlıḡ dāyaḡa emdürmek için bérdi” (NF-4/14)

peygāambar+Ø+nı

“**peygāambarnı** oḡlı abū ḡālibḡa tapşurdi” (NF-4/16)

“abū bekr **peygāambarnı** arḡasınḡa kötürdi” (NF-21/1)

boḡaz+Ø+i+Ø+nı

“cebre’il ‘aleyhisselām ol yip birle **boḡazını** boḡdı” (NF-18/6)

aḡaḡ+Ø+i+Ø+nı

“andın soḡ cebre’il ‘aleyhisselām **aḡaḡını** yerke urdı erse yerdin çeşme peydā boldı” (NF-10/11)

ékki+Ø+Ø élg+Ø+i+Ø+nı

“**ékki élgini** ḡaldurdi balta birle taş üze urmak için” (NF-28/7)

et+ler+Ø+i+Ø+nı

“ba’ zılarını témür tarḡaḡ birle **etlerini** tarar erdiler süḡgüklerine tegi” (NF-11/7)

ḡaḡ+Ø+nı

“ādam oḡlanlarınḡa **ḡaḡını** ḡalam birle öğretti” (NF-8/6)

zellel+ler+i+Ø+ni

“kılınmış kıldaçı **zellelterini** yarlıkar” (NF-4/3)

selām+Ø+ı+Ø+nı

“peygāambar ‘aleyhisselāmka **haḡ te‘ālā selāmını** keltürdi” (NF-16/11)

bér-Ø-mek+Ø+ni

“yā resūlallah sizke salām **bérmekni** bildük” (NF-4/6)

suw+Ø+nı

“héç kimerse ol meşk içinde **suwnı** körmese” (NF-3/10)

+Ø

namāz+Ø+Ø

“ka‘ bede **tört rek‘at namāz** kıldı” (NF-50/17)

yaḡ+Ø+Ø

süt+Ø+Ø

“ol etmek üzesinge sağ **yaḡ** kemişti taḡı bir pāra **süt** kemişti” (NF-25/1)

āvāz+Ø+Ø

“yā ḡadīca kökdin **āvāz** işittim iḡen ḡorḡtum” (NF-7/6)

tüş+ler+Ø

“**rāst түşler** körü başladı” (NF-7/4)

süt+Ø+Ø

“bir kün vehebniḡ anası **bir çanaḡ süt** keltürdi” (NF-298/8)

furḡān+Ø+Ø

“mēni cümle ḥalāyık üze peygāambarlıqqa ıda bērdi taqı cebre’il ‘aleyhisselām maḥa kökdin **furqān** ändürdi” (NF-79/1)

balta+Ø+Ø

“peygāambar ‘aleyhisselām ēlginge **balta** aldı” (NF-28/6)

taş+Ø+Ø

“peygāambar ‘aleyhisselām ḳarınğa **taş** bağlamış açlıq sebebidi” (NF-28/8)

“cebre’il ‘aleyhisselām uçtmaḥdın **bir aq taş** keltürdi” (NF-38/12)

“ēkki ēlginge **taş** alıp attı” (NF-17/5)

etmek+Ø+Ø

“anam bir çanak içinge **etmek** togradı” (NF-25/1)

éw+Ø+Ø

“ey taḥrı ḳulları ḥaq te‘ālā fermānı birle **éw** ḳopardım” (NF-39/4)

bulut+Ø+Ø

“ḥaq te‘ālā **bir bulut** ıda bērdi” (NF-38/8)

şalavāt+Ø+Ø

salām+Ø+Ø

“ey mu’minler sizler peygāambar ‘aleyhissalāmḳa durüz ve **şalavāt** ve **salām** ayta bēriḥ” (NF-4/4)

salām+Ø+Ø

“yā resūlallah sizke **salām** bērmekni bildük” (NF-4/6)

oḡlan+Ø+Ø

“ḥadīca ḥātun peygāmbardın **sekkiz oğlan** tuğurdi” (NF-5/1)

2.1.16. Nicelik

Bu fonksiyonda cümlede belli bir süreç, yaş, kerelik gibi sayısal veri ifade eden isim önemlidir. Nehcü’l-Ferādīs’te bu fonksiyon +KA, +Ø görev unsurları ile ifade edilmiştir.

+KA

altı+Ø+Ø yaş+Ø+**ka**

“peygāmbar ‘aleyhisselām **altı yaşka** yetmiş erdi” (NF-4/14)

sekkiz+Ø+Ø yaş+Ø+**ka**

“**sekkiz yaşka** tegdi” (NF-4/15)

yigirmi+Ø+Ø yaş+Ø+**ka**

“peygāmbar ‘aleyhisselām **yigirmi yaşka** teggende abū tālib ḥadīca ḥātunı “peygāmbar ‘aleyhisselāmka cüftlendürdi” (NF-4/17)

kırk+Ø+Ø yaş+Ø+**ka**

“peygāmbar ‘aleyhisselām **kırk yaşka** yetmiş erdi” (NF-5/8)

+Ø

bir+Ø+Ø **ka**+Ø+Ø

“uçmaḥnıñ hūrlarından bir hūr yer yüzinge **bir ka** nazar kılsa maşrıqtın mağrıbka tegi hoş yıdıg bolgay” (NF-64/3)

“arıg i‘tikad birle **bir ka** aytur” (NF-4/9)

üç+Ø+Ø **ka**+Ø+Ø

“peygāmbar ‘aleyhisselām élginge balta aldı tağı **üç ka** bismillāḥirrahmanirrahim tedi” (NF-28/6)

bir kaç eyyām+Ø+Ø

“**bir kaç eyyām** peygāmbar ‘aleyhisselām yārānları birle hudeybiyyede turdılar” (NF-44/5)

“andın soñ **bir kaç eyyām** keçti” (NF-9/5)

bir kaç zamān+Ø+Ø

“ıhrām birle mekkede **bir kaç zamān** turmuşdın soñ yana medineke bardılar” (NF-77/4)

bir kaç kün+Ø+Ø

“ol gār içinde **bir kaç kün** halvat olturayın” (NF-7/8)

bir zamān+Ø+Ø

“**bir zamān** yatmışdın öz hālimқа keldim” (NF-8/9)

bir kaç yıl+Ø+Ø

“medīnede **bir kaç yıl** eğlendiler” (NF-47/6)

munça yıl+Ø+Ø

“**munça yıl** mühlet bulduñ nişe isti‘dād kılmadıñ” (NF-442/5)

bir sâ‘at+Ø+Ø

“ol kéçe abū bekr **bir sâ‘at** peygāmbar ‘aleyhisselāmnıñ sağ yanında yürüyür erdi” (NF-20/7)

“**bir sâ‘at** keçti” (NF-29/7)

üç kün+Ø+Ø

“musulmānlar birle **üç kün** uruştılar” (NF-30/13)

“peygāmbar ‘aleyhisselām abū bekr birle ol gārda **üç kün** turdılar” (NF-21/16)

yigirmi kün+Ø+Ø

“bu hudeybiyyede **yigirmi kün** turmuşdın soñ medīneke қayıttılar” (NF-46/16)

on sekkiz kün+Ø+Ø

“**on sekkiz kün** sökel boldı” (NF-6/16)

on yıl taқı bеş ay taқı yigirmi kün+Ø+Ø

“**on yıl taқı bеş ay taқı yigirmi kün** ḥalīfалıқ қıldı” (NF-122/9)

ékki yıl tört ay+Ø+Ø

“abū bekr rażīāllahu‘anh altmış üç yaşadı taқı **ékki yıl tört ay** ḥalīfалıқ қıldı” (NF-101/8)

miñ yıl+Ø+Ø

“**miñ yıl** tamuğқа ot yandurdılar” (NF-66/8)

on üç yıl+Ø+Ø

“mekkede **on üç yıl** turdı” (NF-6/15)

2.1.17. Özne

Turan (1999: 83), “Öznenin Cümledeki Kimlik Problemi” adlı makalesinde özne ile ilgili şunları kaydeder; “cümlede işi yapan kişi değil, cümlede işi yapan kişiyi lüzumu halinde açıklayan/niteleyen/belirten... yardımcı unsur kimliğidir” ayrıca şunu da belirtir “iş yapanı/olanı ifade eden sadece tek bir unsur vardır o da kişi ekidir”. Tüm bunların doğrultusunda şu izahı yapabiliriz;

İsim fiil tamlamasında yardımcı unsur olup, cümlede işi yapanın ya da olanın açıklayıcısı durumundaki isim özne hâli ile asıl unsur olan fiile bağlanır. Nehcü'l-Ferādis'te bu fonksiyon +Ø görev unsuru ile ifade edilmiştir. İki şekilde karşımıza çıkar;

A. Cevheri ek fiilden önce isme gelen görev unsuru;

+Ø

éw+Ø+Ø+er-Ø-di+Ø+Ø

“beytü’l-ma‘ mūr **éw erdi**” (NF-37/14)

mén+Ø+im mülk+Ø+im+Ø+Ø+tur-Ø-ur+Ø+Ø

“bu téweler **ménim mülkim turur**” (NF-42/10)

bu+Ø+Ø mén+Ø+im makām+Ø+um+Ø+Ø+tur-Ø-ur+Ø+Ø

“yā muhammed **bu ménim makāmum turur**” (NF-57/1)

aķ+Ø+Ø+tur-Ø-ur+Ø+Ø

“rengi **aķ turur**” (NF-53/4)

cehennem+Ø+Ø+tur-Ø-ur+Ø+Ø

“ol yeriniñ atı **cehennem turur**” (NF-14/10)

farīza+Ø+Ø+tur-Ø-ur+Ø+Ø

“ ilm istemek **farīza turur**” (NF-229/6)

ķarındaş+Ø+ı+Ø+Ø+tur-Ø-ur+sen+Ø

“sen taķı abū ŧālib meñizlig atası **ķarındaşı turursen**” (NF-13/12)

er+Ø+Ø+er-Ø-di+Ø+ler

kel-Ø-gen+Ø+Ø+Ø+Ø-Ø-Ø+Ø+ler

“on ékki miñ **er erdiler** taķı ékki miñ er silāhlig uruş erenleri bar erdi on miñ er medīnedin **kelgenler** ékki miñ mekkedin çıķğanlar erdi” (NF-70/15)

sen+Ø+iñ Ø+Ø+Ø+Ø+Ø+tur-Ø-ur+Ø+Ø

“mülk **seniñ turur**” (NF-37/10)

aç+lıķ+Ø+Ø+tur-Ø-ur+Ø+Ø

“amellerniñ yégi **açlık turur**” (NF-265/16)

artuq+Ø+Ø+tur-Ø-ur+Ø+Ø

“peygāambar ‘aleyhissalām cebre’ildin tañrı te‘ālā hazratında **artuq turur**” (NF-99/5)

yağşı+Ø+raq Ø+Ø+Ø+tur-Ø-ur+Ø+Ø

“maña bañıllıqđın ölüm **yağşıraq turur**” (NF-253/16)

tol-uğ+Ø+Ø Ø+Ø+Ø+tur-Ø-ur+Ø+Ø

“cümle kök üzesi ferīşte birle **toluğ turur**” (NF-56/6)

B. İsim fiil tamlamasında isme gelen görev unsuru;

+Ø

peygāambar+Ø+Ø ‘aleyhisselām+Ø+Ø

“peygāambar ‘aleyhisselām aydı” (NF-4/7)

“peygāambar ‘aleyhissalām cebre’ildin tañrı te‘ālā hazratında artuq turur” (NF-99/5)

“peygāambar ‘aleyhisselām rebīül-avval ayınıñ on ékinç duşenbe kün tuğdı” (NF-4/10)

“cum‘a kün peygāambar ‘aleyhisselām ħalāyıklarğa ħabar bérđi” (NF-5/13)

“bir kün peygāambar ‘aleyhisselām éwdin çıktı” (NF-11/10)

“peygāambar ‘aleyhisselām yigirmi toquz ġazāt kıldı” (NF-6/13)

Ø+Ø+Ø yārān+lar+ım+Ø+Ø

“ey yārānlarım biliñ” (NF-4/7)

ħaq+Ø+Ø te‘ālā+Ø+Ø

“**ħaq te‘ālā** anıñ üze on raħmat ığğay” (NF-4/10)

‘abdü’l-muṭṭalib+Ø+Ø

“uluğ atası ‘**abdü’l-muṭṭalib** bar erdi” (NF-4/13)

‘ulemā+lar+Ø

“hisāb ‘ilmi bilgen ‘**ulemālar** andağ aydılar” (NF-4/11)

muhammed+Ø+Ø resūlullāh+Ø+Ø

“**muhammed resūlullāh** dünyāke keldi” (NF-4/12)

‘abdullāh+Ø+Ø

“peygāambar ‘aleyhisselāmnūḡ atası ‘**abdullāh** peygāambar tuğmazdın aşnu vefāt bolup turur erdi” (NF-4/12)

bēş+Ø+Ø namāz+Ø+Ø

“bir yıldın soḡ **bēş namāz** farīza kılındı” (NF-10/14)

ḡār+Ø+Ø

“ḡirā taḡında bir **ḡār** bar” (NF-7/8)

bir+Ø+Ø uluḡ+Ø+Ø taḡt+Ø+Ø

“yerli kökli arasında **bir uluḡ taḡt** urulmuş” (NF-9/7)

çöprek+Ø+Ø

“yā ‘āyişe peygāambar vefātı bolmuşta yüzinge örtgen **çöprek** sénde bar mu” (NF-104/1)

Ø+Ø+Ø peygāambar+Ø+ım+ız+Ø

“ol ma‘nīdin ötrü **peygāambarımız** ‘aleyhisselām ḡabar bērü yarlıḡar” (NF-3/15)

ol+Ø+Ø

“ma‘nīsi **ol** bolur” (NF-3/16)

vaḡt+Ø+Ø

“haḳ te‘ ālā birle maḡa bir **vakt** bar turur” (NF-3/16)

muḳarreb+Ø+Ø ferīšte+Ø+Ø

mürsel+Ø+Ø peygāambar+Ø+Ø

“ol vakt içinde héç **muḳarreb ferīšte** sığmas hem **mürsel peygāambar** taḳı sığmas” (NF-3/17)

‘abdullāh ibnü mes‘ūd+Ø+Ø

“**abdullāh ibnü mes‘ūd** aytur” (NF-3/17)

kimerse+Ø+Ø

“héç **kimerse** anı taḡammül ḳılu bilmegey erdi” (NF-3/14)

“közi za‘if **kimerse** künḡe ḳarṣu baḳmaḳnı taḡammül ḳılu bilmez” (NF-3/15)

suw+Ø+Ø

“bilürler kim bu meṣk içinde **suw** bar” (NF-3/11)

taḡrı+Ø+Ø te‘ ālā+Ø+Ø

“**taḡrı te‘ ālā** ismā‘il peygāambar ‘aleyhisselām oḡlanlarımın kināna atlıḡ ḳabīlasımdın ḳureyṣ ḳabīlasını öḡürdi” (NF-3/5)

bu+Ø+Ø āyat+Ø+Ø

“**bu āyat** nāzil boldı” (NF-4/1)

‘abdu’l-muṡṡalib+Ø+Ø

“peygāambar ‘aleyhisselāmnı ‘**abdu’l-muṡṡalib** ḡalīme atlıḡ dāyaḳa emdürmek için bérdi” (NF-4/14)

amīne+Ø+Ø

“anası **amīne** vefāt boldı” (NF-4/15)

emir+Ø+Ø

“**emir** keldi” (NF-4/5)

siz+ler+Ø

“ey mu‘ minler **sizler** peygāambar ‘aleyhisselāmka durūz ve salavāt ve selām ayta beriŋ”
(NF-4/4)

ferište+ler+Ø

“**ferišteler** taŋı taŋrı te‘ālādın peygāambar ‘aleyhisselāmnuŋ ƣılmıŝ ƣıldıaƣı zelletlerini
yarlıƣatu tileyürler” (NF-4/3)

saĥāba+lar+Ø

“**saĥābalar** aydı” (NF-4/5)

ol+Ø+Ø zeyneb+Ø+Ø

“**ol zeyneb** peygāambar ‘aleyhisselāmdın oza vefāt boldı” (NF-5/4)

ĥadīca+Ø+Ø ĥātun+Ø+Ø

“**ĥadīca ĥātun** peygāambardın sekkiz oĝlan tuĝurdı” (NF-5/1)

bu+Ø+Ø ‘azāb+Ø+Ø

“teĝme bir duşenbe kün **bu** ‘**azāb** méndin kéter” (NF-18/10)

mén+Ø+Ø

“**mén** seniŋ birle bir éwde turmaĝaymen” (NF-16/9)

“**mén** aydım” (NF-11/4)

bir+Ø+Ø söz+Ø+Ø

“ménim ĥatırımƣa **bir söz** tüşti” (NF-14/4)

çeşme+Ø+Ø

cebre' il+Ø+Ø ' aleyhisselâm+Ø+Ø

“**cebre**' il ' **aleyhisselâm** zâhir boldı” (NF-5/9)

“andın soñ **cebre**' il ' **aleyhisselâm** adağını yerke urdı erse yerdin **çeşme** peydâ boldı”
(NF-10/11)

hâk+Ø+Ø te' âlâ+Ø+Ø

“andın soñ **hâk** te' **âlâ** saña nuşrat bérgey” (NF-9/4)

Ø+Ø+Ø öz+Ø+i+Ø+Ø

“**özi** ta' bîr kıılır erdi” (NF-7/5)

“toğuz ğazâtta **özi** tağı kâfir birle uruştı” (NF-6/13)

ol+Ø+Ø azık+Ø+Ø

“**ol azık** tükendi yana keldi” (NF-7/10)

mü'ezzin+ler+Ø

“kıyâmatğa tegi **mü'ezzinler** hangi namâzda ménim atım aymışdın soñ séniñ atın ayğaylar” (NF-63/3)

2.1.18. Sebep

Bu fonksiyonda eylemin hangi sebepten yapıldığını ifade eden isim önemlidir. Nehcü'l-Ferâdis'te bu fonksiyon +DIn +Ø, +DIn, +KA, +Ø +le, +Ø görev unsurları ile ifade edilmiştir.

+DIn +Ø

ma' nî+Ø+**din** ötrü+Ø+Ø

“ol **ma' nîdin ötrü** peygâmbarımız ' aleyhisselâm habar bérü yarlıkar” (NF-3/15)

“bu **ma' nīdin ötrü** peygāmbar ‘aleyhisselāmka muştafā at bérildi” (NF-3/7)

+DIn

zahmat+Ø+ı+Ø+**dın**

“medīne içinde nāresīde öksüzler néçe kündin berü açlık **zahmatıdın** tarttılar” (NF-107/11)

ķahr+Ø+ı+Ø+**dın**

“cebre'īl taķı mīkā'īl haķ te'ālāniķ **ķahrıdın** yıǵlayu başladılar erse haķ te'ālā hıķāb ķıldı” (NF-238/15)

aç+lık+Ø+**dın**

“oǵlanlarım **açlıķdın** ölgeyler” (NF-253/15)

yol+Ø+**dın**

“mēni ne **yoldın** öltüreyin tép aytursız” (NF-135/2)

ma' nī+Ø+**dın**

“yā yūşa ol eđǵüler ‘asīlarǵa benim üçün ğazab ķılmadılar emr-i ma' rūf ķılmadılar taķı neyh-i münker ķılmadılar erse anlarını taķı ol **ma' nīdin** helāk ķılurmen tép aydı” (NF-306/11)

sen+Ø+iñ sebeb+Ø+üñ+Ø+**dın**

“yā ma' āz bilgeniñ ‘ilmni bilmegenlerke öǵretsen seniñ **sebebüñdin** bir kimersenı haķ te'ālā kōni yolķa kōndürse ol saña yaķşıraķ turur dünyā mālını sadaķa ķılmaķ şavābıdın” (NF-230/16)

sebeb+Ø+i+Ø+**dın**

“haķ te'ālā bir şehir hāķını helāk ķıldı ma' şiyātları **sebebidin**” (NF-306/2)

cihet+Ø+**dın**

“ol **cihetdin** haq te' ālā ni' mānḫa bu maḫāmnı rūzı kıldı” (NF-283/7)

“velīkin mübārek tişini sındurmaḫ nefske zaḫmat tegürmek turur ol **cihetdin** sabur kıldı sevāb üçün ḫarḡamadı” (NF-13/8)

aç+lık+Ø+dın

“ol éw içinde **açlıkdın** ölse” (NF-19/12)

aç+lık+Ø+Ø sebeb+Ø+i+Ø+dın

“peygāambar 'aleyhisselām mübārek ḫarınḡa taş baḡlamış **açlık sebedin**” (NF-28/8)

az+lık+Ø+dın

“bu kün bizler **azlıkdın** yéldürmegeymiz” (NF-70/17)

uyal-Ø-mak+Ø+i+m+dın

“ḫayā ol ḫadar ḡalib boldı üzemke kim öz 'araḫımḡa battım taḫı yüzüm etleri yerke tüşti **uyalmakımdın**”

+KA

kişi+Ø+ke

“ḫaḫ te' ālā bu altı yüz miñ kişini ol altı **kişike** baḡışladı” (NF-271/13)

vefāt+Ø+ın+Ø+ḡa

“peygāambar 'aleyhisselām ābū ḫālibniḡ **vefātınḡa** inen ḫaḡgurdı” (NF-5/17)

+Ø +le

yön+Ø+Ø bir+Ø+le

“yā muḫammed ne **yön birle** tileyürsen” (NF-71/10)

kāfir+lık+Ø+Ø bir+Ø+le

“safvān ol vaḫtın kāfir erdi **kāfirlik birle** söwer erdi” (NF-72/9)

aç+lık+Ø+Ø bir+Ø+le

yöri-Ø-mek+Ø+Ø bir+Ø+le

“yolda üküş emgendi **açlık birle yağağ yörimek birle**” (NF-113/5)

+Ø

a+n+ıñ üçün+Ø+Ø

“bu téweler benim mülkim turur **anıñ üçün** öz mülkimi talab kılurmen” (NF-42/10)

2.1.19. Seslenme

Bu fonksiyonda cümlede hitap, seslenme, haykırış, nida ifade eden isim önemlidir. Nehcü'l-Ferādīs'te bu fonksiyon, +Ø görev unsuru ile ifade edilmiştir.

+Ø

yā+Ø+Ø

“**yā** cābir héç hacāla kıлмаđıl barını ileginde kıođđıl” (NF-29/7)

“**yā** hadīca kökdin āvāz işittim iñen kıorkıtum” (NF-7/6)

“**yā** cābir aşıamkıa tegi bu küweç aşı taķı tendür etmeki tükenmegey” (NF-29/14)

“**yā** abā leheb bu kün séni iñen kıađđuluđ körermeñ” (NF-16/7)

“**yā** resūlallāh bizke nuşrat bérmez müsen” (NF-11/4)

“tađķa kıarşı keldük erse ol tađdıñ āvāz keldi kim esselāmu' aleyke **yā** resūlallāh tép” (NF-27/9)

“**yā** resūlallāh atım umm-i sa' d turur” (NF-26/4)

“**yā** muhammed bu benim maķāmum turur” (NF-57/1)

“**yā** muhammed seniñ maķāmuñ taķı ümmetleriñ maķāmı bu yer turur” (NF-56/10)

“**yā** mūsā nişe yıđlarsen” (NF-55/12)

“yā resūlallāh aytu bérgil” (NF-52/17)

“yā resūlallāh mēn sizke mü künilermen” (NF-65/6)

“yā rebbi ‘ izzetiñ birle ant yād kılmurmen” (NF-61/10)

“yā muhammed ne yön birle tileyürsen” (NF-71/10)

“yā resūlallāh bu kâfīrlarğa qarğagıl cümlesi helāk bolsunlar” (NF-12/17)

“yā habbāb ozaķı peygābarlarınñ ümmetlerini kâfīrlar biçkü birle ékki pāra kılmur erdiler” (NF-11/6)

“yā cebre’il bu kün dünyādın safar kılmur künüm turur āhīratğa rihlat kılmur künüm turur” (NF-88/15)

“yā varka meni mekkedin mü çıkarğaylar” (NF-9/3)

“yā ma‘āz bilgeniñ ‘ilmni bilmegenlerke öğretsen seniñ sebebüñdin bir kimersenı haķ te‘ālā köni yolğa ködürse ol saña yaħşıraķ turur dünyā mālını sadaķa kılmıķ şavābıdın” (NF-230/16)

“yā resūlallāh sizke selām bérmeķni bildük” (NF-4/5)

“yā ‘ömer siz ékegünüñ fāzīleti sözüñüz miķdārınça turur” (NF-95/9)

“yā muhammed haķ te‘ālādın fermān keldi kim dōstum muhammedni életgil taķı mu’minler üçün āmāda kılmıķ uçmaħķa nazar kılsun” (NF-62/2)

“yā ‘āyişe seniñ şavābuñ taķı tã’ atıñ içinde emgekiñ miķdārınça turur” (NF-270/8)

“yā muhammed haķ te‘ālā saña kevşer havzını ruzi kılmur turur” (NF-62/3)

ey+Ø+Ø

“ey tañrı kılları haķ te‘ālā fermānı birle éw kıpardım” (NF-39/4)

“ey bār hudāyā bu éwüñni düşmanlar yaķmaķķa kelip tururlar” (NF-42/12)

“ey sūsmār maña karşı kelgil” (NF-161/13)

“ey kırayş kabīlası bu muhammed işi kündin kün ziyāda bolu turur” (NF-19/5)

“ey bār hudāyā kıavmumnı sen köndürgil kim munlar méni bilmedin bu cefālar kılurlar tēdi” (NF-13/5)

“ey za‘īfa atıñ ne turur” (NF-26/4)

“ey bār hudāyā sen bu kıāfīrlarnı helāk kılgıl” (NF-12/11)

“ey ‘ayālım yığlamağıl” (NF-11/15)

“ey ümmetlerim sizler ta‘ cil kılursiz tēdi” (NF-11/10)

“ey yārānlarım biliñ” (NF-4/7)

“ey mu‘minler sizler peygāmbar ‘aleyhissalāmķa durüz ve şalavāt ve selām ayta bēriñ” (NF-4/4)

“ey ‘ayālım fāţıma mén rebbümdin tilep tururmen kim bu ‘ayālım fāţımanı halāyıkıldın eğgürekinge cüftlendürgil” (NF-158/15)

“ey halāyıklar peygāmbar ‘aleyhissalām dünyādın bardı erse haķ te‘ālāniñ kelāmu aramızda bar sizlerke aymaķ hācat yok cümlemüzdin özi artuķ turur” (NF-94/9)

“ey tañrıniñ kıulı bildiñ mü kim bu kéçe haķ te‘ālā bu kıulları birle ne mu‘āmilat kıldı” (NF-271/11)

“ey muhaddis haķ te‘ālā seniñ birle ne mu‘āmilat kıldı” (NF-232/2)

2.1.20. Sınırlama

Cümlede bir konunun başlangıç ve bitiş süresini, bir şeyin miktarının, büyüklüğünün, uzunluğunun, sayısının sınırlarını ifade eden isim bu hâli alır. Nehcü’l-Ferādīs’te sınırlama fonksiyonuna sahip olan hâl eklerinin boyutta sınırlama, miktarda sınırlama, yerde sınırlama, zamanda sınırlama olmak üzere dört alt fonksiyonu vardır.

a. Boyutta Sınırlama

+ÇA

siñek+Ø+Ø qanat+Ø+ın+Ø+ça

“dünyāniñ haq te‘ālā hazratında **siñek qanatınça** hürmeti bolsa erdi kâfirlarğa bir içim suw bérmegey erdi” (NF-390/16)

uñud+Ø+Ø tağ+Ø+ın+Ø+ça

“tamuğqa kirgen kâfirlarnıñ terisiniñ qalınlıqı kırk ékki arşun bolğay tağı terisi **uñud tağınça** bolğay” (NF-66/9)

b. Miktarda Sınırlama

+ÇA

bir+Ø+Ø yüksek+Ø+Ø töpe+Ø+Ø qum+Ø+ı+Ø+Ø san+Ø+ın+Ø+ça

yağmur+lar+Ø san+Ø+ın+Ø+ça

bu+Ø+Ø dünyā+Ø+nıñ kün+ler+i+Ø+nıñ san+Ø+ın+Ø+ça

“eger bir kimerse anasıña hıdmat qılsa **bir yüksek töpe qumı sanınça** yā tağı **yağmurlar sanınça** yā tağı **bu dünyāniñ künleriniñ sanınça** anası ileyinde örü turup hıdmat qılmış bolsa ana oğulnı yā qızın bir kün kim qarında köterip emgendi ol bir kün haqqını ötemiş bolmağay” (NF-283/11)

tesbīh+Ø+nıñ san+Ø+ın+Ø+ça

“bu kéçe seherde kim haq te‘ālā hazratında secde qıldıñ tağı ol secde içinde ne miqdār tesbīh qıldıñ erse ol **tesbīhniñ sanınça** meveller yarattı nürdın tağı daraht içinde ornattı” (NF-319/17)

rabi‘a+Ø+Ø qabīla+Ø+sı+Ø+Ø san+Ø+ın+Ø+ça

“ménim ümmetimdin **rabi‘a qabīlası sanınça** halāyıqnı şefā‘ at qılğay” (NF-400/13)

yulduz+lar+Ø san+Ø+ın+Ø+ça

“kıyıglarında ıbrıklar bar altundın tağı kümüşdin kökteki **yulduzlar sanınça**” (NF-62/8)

miğdār+Ø+ın+Ø+ça

“yā ‘ömer siz ékegünüñ fāzileti **sözünüz miğdārınça** turur” (NF-95/9)

miğdār+Ø+ın+Ø+ça

“yā ‘āyişe seniñ şavābuñ tağı tã‘ atıñ içinde **emgekiñ miğdārınça** turur” (NF-270/8)

miğdār+Ø+ın+Ø+ça

“anıñ bir küniniñ miğdārı dünyā künleridin **ellig miñ yıl miğdārınça** bolğay” (NF-250/12)

zerre+Ø+Ø endāza+Ø+sın+Ø+ça

“uçtmñka kirmes ol kimerse kim köñlinde **zerre endāzasınça** kibr bolsa tédi” (NF-371/6)

c. Yerde Sınırlama

+Ø

ğadar+Ø+Ø

“tamuğnuñ teriñliki ol **ğadar** turur kim yer tağı kök arası kim bés yüz yıllıq yer turur” (NF-66/6)

+ÇA

ara+Ø+sın+Ø+ça

“mekke medīne **arasınça** yerni bir kāfir tutğay” (NF-66/10)

+KA +Ø

süñgük+ler+ın+Ø+ge tégi+Ø+Ø

“ba‘ zılarını temür tarğak birle etlerini tarar erdiler **süñgüklerine tégi**” (NF-11/8)

bir+Ø+Ø ay+lıq+Ø+Ø yer+Ø+ke tégi+Ø+Ø

“bu havznuñ uluğluğı **bir aylık yerke tēgi** turur” (NF-62/7)

hamrāül-esed+Ø+Ø at+līg+Ø+Ø yer+Ø+**ke** tēgi+Ø+Ø

“biz cümle ferīşteler kāfırlarını **hamrāül-esed atlıg yerke tēgi** kavduğ” (NF-33/3)

+**DIn** +**KA** +Ø

maşrıq+Ø+**tin** mağrıb+Ø+**ka** tēgi+Ø+Ø

“uçtmañnıñ hūrıarídın bir hūr yer yüzinge bir kıata nazar kılsa **maşrıqtın mağrıbka tēgi** hoş yıdığ bolgay”(NF-64/3)

yer+Ø+**din** hażramavt+Ø+Ø at+līg+Ø+Ø yer+Ø+**ke** tēgi+Ø+Ø

“şan‘ā atlıg **yerdin hażramavt atlıg yerke tēgi** yalğuz atlıg barğay héç kimersedem kırkmağay”(NF-11/9)

ç. Zamanda Sınırlama

+**KA** +Ø

kün+Ø+**ge** tegi+Ø+Ø

“bu **künge tegi** ol sünnet kıaldı” (NF-47/5)

erte+Ø+**ke** tegi+Ø+Ø

“ol keçe peygāambar ‘aleyhisselām taķı ābū bekr ékeğü çıķtılar taķı yürıdiler **erteke tegi**” (NF-20/4)

“bu kéçe **erteke tegi** uğımağıl atlanıp tağ başında turğıl” (NF-71/6)

ağşam+Ø+**ka** tegi+Ø+Ø

“yā cābir **ağşamka tegi** bu küweç aşı taķı tandūr etmeki tükenmeğey” (NF-29/14)

kırk+Ø+Ø yıl+Ø+**ka** tegi+Ø+Ø

“tamuğda ol endāzalığ taşnı ıdar bolsalar **kırk yılka tegi** tüşse tamuğ tüpinde yetmegey”
(NF-66/7)

bir+Ø+Ø yıl+Ø+**ka** tegi+Ø+Ø

“**bir yılka tegi** ékkişer rek‘ at namāz kıldı” (NF-10/13)

on+Ø+Ø yıl+Ø+**ka** tegi+Ø+Ø

“kelür yıl icāzat béreliñ ol şart birle kim aramızda **on yılka tegi** uruş bolmasun şulñ bolsun” (NF-45/9)

āñir+Ø+Ø ‘ömr+Ø+in+Ø+**ge** tegi+Ø+Ø

“bu emr-i ma‘ ruf kılgan kulumnunñ **āñir ‘ömringe tegi** yazuqlarını bitimegil” (NF-307/3)

“peygābardın bu sözni eşitgendin soñ **āñir ‘ömringe tegi** héç tün namāzını fevt kılmadı” (NF-315/6)

kıyāmat+Ø+**ka** tegi+Ø+Ø

“peygāambar aydı kaçan kim ‘azrā’ıl ādam oğlınıñ cānını qabz kılu başlasa endāmları bir biringe salām kılışurlar taķı vidā‘ kılışurlar taķı ayturlar biri birimizni **kıyāmatka tegi** körmek yoķ ħayr bolsun” (NF-438/14)

+**DIn** +Ø

kel-me-z+Ø+Ø+**din** oza+Ø+Ø

“peygāambar ‘aleyhisselām peygāambarlıķ **kelmezdin oza** rāst tüşler körü başladı” (NF-7/4)

kel-Ø-miş+Ø+Ø+**din** soñ+Ø+Ø

“muhammed resūlullāhka peygāambarlıķ **kelmişdin soñ** altı yıl taķı ‘kki ay abū tālin tirig turdı” (NF-5/16)

eşit-Ø-gen+Ø+Ø+**din** soñ+Ø+Ø

“peygāmbardın bu sözni eşitgəndin soñ āhir ‘ömringe tegi həc tün namāzını fevt
kılmadı” (NF-315/6)

tur-Ø-mış+Ø+Ø+dın soñ+Ø+Ø

“bu hudeybiyyede yigirmi kün turmışdın soñ medineke kayıttılar” (NF-46/16)

yat-Ø-mış+Ø+Ø+dın Ø+Ø+Ø

“bir zamān yatmışdın öz hālımka keldim” (NF-8/9)

‘aleyhisselām+Ø+dın oza+Ø+Ø

“ol zeyneb peygāmbar ‘aleyhisselāmdın oza vefāt boldı” (NF-5/4)

‘aleyhisselām+Ø+dın altı+Ø+Ø ay+Ø+Ø soñ+Ø+Ø

“fātıma peygāmbar ‘aleyhisselāmdın altı ay soñ vefātı boldı” (NF-5/7)

peygāmbar+Ø+dın kırk+Ø+Ø yıl+Ø+Ø oza+Ø+Ø

“peygāmbardın kırk yıl oza erdi” (NF-41/4)

an+Ø+dın soñ+Ø+Ø

“andın soñ haq te‘ālā saña nuşrat bergey” (NF-9/4)

bu+Ø+Ø kün+Ø+dın soñ+Ø+Ø

“bu kündin soñ mēn saña yārī bērmesmen” (NF-14/13)

birkaç+Ø+Ø kün+Ø+dın soñ+Ø+Ø

“birkaç kündin soñ peygāmbar ‘aleyhisselāmka abū sufyānnıñ bitiği keldi” (NF-32/6)

üç+Ø+Ø kün+Ø+dın soñ+Ø+Ø

“üç kündin soñ çıkıp medine tarafınğa ‘azm kıldılar” (NF-21/17)

birkaç+Ø+Ø eyyām+Ø+dın soñ+Ø+Ø

“**birkaç eyyāmdın soñ** kesridin élçi keldi peygāmbarka bābūya atlıg” (NF-81/12)

“**birkaç eyyāmdın soñ** kâfile ittifaq kıldılar mekkedin şāmka barmakka ticārat için”
(NF-15/3)

bir+Ø+Ø yıl+Ø+**dın** soñ+Ø+Ø

“**bir yıldın soñ** bēş namāz fārīza kılandı”(NF-10/14)

+**DIn** +**KA** +Ø

avval+Ø+1+Ø+**dın** āhir+Ø+i+n+**ğa** tēgi+Ø+Ø

“hūrlarñ keygen destārларdın bir destārñ dünyāke keltürseler dünyāñ **avvalıdın**
āhiringa tēgi ne kim māl tawar bar erse cümlesi bahāsinga yetmegey” (NF-64/4)

kün+Ø+**dın** vaqt+Ø+ım+Ø+**ğa** tēgi+Ø+Ø

“ol **kündin āhır vaqtınğa tēgi** tañrı te‘ ālā maña köz igi bérmedi”(NF-139/4)

+**DA**

bir+Ø+Ø ay+Ø+Ø iç+Ø+in+Ø+**de**

“tāyifka **bir ay içinde** kirdiler tört yanında bāğlarını harāb kıldılar” (NF-75/5)

bir+Ø+Ø sā‘ at+Ø+Ø iç+Ø+in+Ø+**de**

“**bir sā‘ at içinde** kāfırlar hezīmet boldılar” (NF-74/4)

ağşam+Ø+Ø yatsıg+Ø+Ø ara+Ø+sın+Ø+**da**

“**ağşam yatsıg arasında** baqı‘ da defn kıldılar” (NF-168/4)

2.1.21. Süreklilik

Bu fonksiyonda eylemin zaman içerisinde devamlılığını ifade eden isim dikkat çeker. Nehcü’l-Ferādīs’te bu fonksiyon +Ø, +DIn +KA, +DIn +Ø, +KA +Ø görev unsurları ile ifade edilmiştir.

+Ø

yıl+Ø+da bir+Ø+Ø kıata+Ø+Ø

“bu éwke **yılda bir kıata** ziyārat kıılıqlar” (NF-41/11)

her+Ø+Ø kün+Ø+Ø

“emdi **her kün** ol beytü’l-ma‘mūrqa yetmiş miñ ferīşte tavāf kıılurlar kıyāmatqa tegi”
(NF-38/5)

“ħaķ te‘ālā **her kün** bu qa‘be úzesinde yüz yigirmi rahmat éndürür” (NF-274/7)

yanā+Ø+Ø

“**yanā** ŧenbih tūni hem zāhir boldı taķı yekŧenbe tūni hem zāhir boldı” (NF-5/9)

“**yanā** ferīŧteler taķı taŧrı te‘ālādın peygāambar ‘aleyhisselāmuñ kıılmıŧ kıldaķı zelletlerini yarlıķatu tileyürler” (NF-4/3)

“**yanā** kıureyŧ kıabīlasıdın hāŧim atlıĝ kıiŧiniñ oĝlanlarını óđürdi” (NF-3/6)

“ıhrām birle mekkede bir kaç zamān turmıŧdın soŧ **yanā** medīneke bardılar” (NF-77/4)

“ol azıķ tükendi **yanā** keldi” (NF-7/10)

“**yanā** ıda bérdi taķı aydı” (NF-7/16)

+DIn +KA

yıl+Ø+dın yıl+Ø+ķa

“**yıldın yılķa** zekāt bérürmiz” (NF-128/17)

“eger ĩmān keltürmeseniz **yıldın yılķa** māl bérinĝ” (NF-111/16)

+DIn +Ø

kün+Ø+din berü+Ø+Ø

“yā ‘ ömer sen ḥalīfa erdiñ taḫı medīne içinde nāresīde öksüzler néçe **kündin berü** açlık zaḫmatıdın tarttılar” (NF-107/11)

“néçe **kündin berü** ḫarnı aç erdi” (NF-113/13)

yıl+lar+**dın** berü+Ø+Ø

“mén mekkeniñ ḥurmasını iñen sewermen velīkin néçe **yıllardın berü** yémesmen” (NF-297/15)

yıl+Ø+**dın** berü+Ø+Ø

“munça **yıldın berü** héç muhammeddin ḥiyānat yaman fi‘l kerekmez iş körmüşin bar mu” (NF-16/2)

+KA +Ø

ḫıyāmat+Ø+**ḫa** tegi+Ø+Ø

“**ḫıyāmatḫa tegi** mü‘ezzinler bāngi namāzda ménim atım aymışdın soñ seniñ atıñ ayğaylar” (NF-63/3)

“emdi her kün ol beytü’l-ma‘mūrḫa yetmiş miñ ferişte tavāf ḫılurlar **ḫıyāmatḫa tegi**” (NF-38/5)

ḫıyāmat+Ø+**ḫa** tegrü+Ø+Ø

“ummatlarıñğa buyurdu kim **ḫıyāmatḫa tegrü** saña durūz u senā ayğaylar” (NF-10/9)

2.1.22. Taraf-Yer Bildirme

Bu fonksiyonda eylemin hangi noktadan/taraftan gerçekleştiğinin işaretlendiği isim dikkat çeker. Eylemin işaret ettiği sabit nokta önemlidir. Nehcü’l-Ferādīs’te bu fonksiyon +ÇA, +DIn görev unsurları ile ifade edilmiştir.

+ÇA

Ø+Ø+Ø art+Ø+ın+Ø+ça

“mūsā peygāmbar ‘aleyhisselām deryā kırığınga keldi yārānları birle taqı **artınça** fir‘avn keldi çerig birle” (NF-73/6)

mén+Ø+im art+Ø+ım+Ø+ça

“**ménim artınça** terk keliñ” (NF-33/5)

+DIn

art+Ø+ın+Ø+dın

“yūsufnuñ eteki **artındın** yırtıldı” (NF-361/13)

nabz+Ø+ı+Ø+dın

“bu hātunnun **nabzındın** maña ma‘lüm boldı” (NF-233/12)

iley+Ø+ın+Ø+dın

“yūsuf köñleki **ileyindin** yırtılmış bolsa zeliḥā sözi ḥaḳ turur” (NF-362/6)

art+Ø+Ø yan+Ø+dın

“eger yūsufnuñ köñleki **art yandın** yırtılmış bolsa yūsuf sözi ḥaḳ turur” (NF-362/6)

қапуғ+Ø+ın+Ø+dın

“**қапуғındın** bir şahş kirdi iñen heybetlig” (NF-441/13)

“yā cebre’īl bu dūnyānı bir sarāy buldum kim ékki қапуғı bar bir **қапуғındın** kirdim” (NF-393/6)

yıraқ+Ø+dın

“baқtıм erse **yıraқdıм** kārṵān kōrūndı” (NF-130/13)

zāhir+Ø+i+Ø+dın

“bu téwe úzesinde bir aқ қubba bar yinçüdin **zāhiridin** bātını kōrүнür” (NF-162/13)

yan+Ø+**din**

“ékki kişi art **yandin** kirip kılıç birle öltürdiler” (NF-136/3)

“tört **yandin** kâfırlar kirmese bir **yandin** uruşmaq âsân bolğay” (NF-28/1)

tüñlük+Ø+**din**

“ol arada bir kuş éwke **tüñlükdin** uçup kirdi” (NF-43/6)

ķapug+Ø+**din**

“biz ķapugnı muħkem saķladuķ velikin bilmedük bu öltürgenler art **ķapugdin** kirmişler”
(NF-136/7)

üze+Ø+si+n+**din**

“cümle ħalâyıķķa fermân boldı bu ķıldın yinķe taķı ķılıçdın yitig sirât **üzesindin**
keçgil” (NF-239/14)

2.1.23. Vasıta

Bu fonksiyonda eylemin ne vasıtasıyla/aracılığıyla yapıldığını ifade eden isim önemlidir. Nehcü'l-Ferâdis'te bu fonksiyon +DIn, +Ø +le görev unsurları ile ifade edilmiştir.

+**DIn**

peygāambar+Ø+**din**

“ħadīca hātun **peygābardın** sekkiz oğlan tuğurdi” (NF-5/1)

+Ø +**le**

ot+Ø+Ø bir+Ø+**le**

“ħaķ te' ālā sizlerni ol **ot birle** 'āzāb u 'uķubat ķılğay” (NF-17/3)

balta+Ø+Ø bir+Ø+**le**

“ékki élgini aldurdı **balta birle** ta uze vurma uun” (NF-28/7)

Ø+Ø+Ø könl+Ø+üm+Ø+Ø bir+Ø+le

Ø+Ø+Ø köz+Ø+üm+Ø+Ø bir+Ø+le

“a te‘ alānı **könlüm birle** kördüm **közüm birle** körmedim” (NF-57/15)

yip+Ø+Ø bir+Ø+le

“cebre’ il ‘aleyhisselām ol **yip birle** boazını bodı” (NF-18/6)

ticārat+Ø+Ø tari+Ø+ı+Ø+Ø bir+Ø+le

“mekkeke musulmānlar **ticārat tariı birle** bardılar” (NF-47/9)

amı+Ø+Ø bir+Ø+le

“peygāambar ‘aleyhisselām bedr touında bir **amı birle** ‘ukāeni bilmedin urmı”
(NF-86/6)

kılı+Ø+Ø bir+Ø+le

“emīrū’ l-mu’ minīnni ékki kii art yandın kirip **kılı birle** öltürdiler” (NF-136/3)

köz+Ø+Ø bir+Ø+le

ula+Ø+Ø bir+Ø+le

“tarı te‘ alāa körmek sıfatı bar taı eitmek sıfatı bar velīkin körmeki **köz birle** ermez
taı eitmeki **ula birle** ermez” (NF-229/10)

bikü+Ø+Ø bir+Ø+le

“yā habbāb ozaı peygāambarların ümmetlerini kāfırlar **bikü birle** ékki pāra ılur
erdiler” (NF-11/6)

ta+Ø+Ø bir+Ø+le

“peygāambar ‘aleyhisselāmın ‘ataba atlı kāfir **ta birle** urdı” (NF-12/16)

Ø+Ø+Ø köz+Ø+üm+Ø+Ø bir+Ø+le

“**közüm birle** kördüm ol kâfirlarını bedr toğuşında” (NF-12/13)

témür+Ø+Ø tarğak+Ø+Ø bir+Ø+le

“ba‘ zılarını **témür tarğak birle** etlerini tarar erdiler süngüklerine tegi” (NF-11/7)

qalam+Ø+Ø bir+Ø+le

“ādam oğlanlarınca haṭnı **qalam birle** öğretti” (NF-8/6)

2.1.24. Yönelme

Bu fonksiyonda eylemin nereye/kime doğru yapıldığını ifade eden isim önemlidir. Nehcü’l-Ferādīs’te bu fonksiyon +KA +Ø, +A +Ø, +A, +DA, +KA, +KArU, +nI, +Ø görev unsurları ile ifade edilmiştir.

+KA +Ø

darahṭ+Ø+ka qarşu+Ø+Ø

“**darahṭka qarşu** keldük” (NF-27/10)

tağ+Ø+ka qarşu+Ø+Ø

“**tağka qarşu** keldük erse ol tağdın āvāz keldi” (NF-27/9)

+A +Ø

maṇ+Ø+a qarşu+Ø+Ø

“ey sūsmār **maṇa qarşu** kelgil” (NF-161/13)

saṇ+Ø+a qarşu+Ø+Ø

“ēwdin çıksaṇ kim kim **saṇa qarşu** kelse” (NF-378/7)

künṇ+Ø+e qarşu+Ø+Ø

“közi za‘ īf kimerse **künṇe qarşu** baqmaṇnı taḥammül kılu bilmez” (NF-3/15)

+A

a+η+a

“avval **anja** teferrüc kılgıl andın soñ uçtmaḥқа teferrüc kılgıl” (NF-62/4)

+DA

mu+n+da

“avretni **munda** ündegil” (NF-389/2)

“muḥammed **munda** kirse erdi bu örümçük éwi buzulmağay mu erdi” (NF-21/15)

+KA

te‘ālā+Ø+қа

“ḥaḥ te‘ālā**қа** tevekkül kılgıl ḥaḥ te‘ālā bizim birle turur” (NF-21/10)

ḥadīca+Ø+қа

“bir kün peygāambar ‘aleyhissalām **ḥadīcaқа** aytur” (NF-7/6)

abū tālib+Ø+қа

“peygāambarı oğlı **abū tālibқа** tapşurdı” (NF-4/16)

resūlullāh+Ø+қа

“muḥammed **resūlullāhқа** peygāambarlıq kelmişdin soñ altı yıl taḥı ékki ay abū tālib tirig turdı” (NF-5/16)

ğarīb+lar+қа

“ḥoşluḥ bolsun **ğarīblarқа**” (NF-7/4)

kişi+ler+ke

“āsmā yıḡlayu başladı taḥı taşqaru çıqtı **kişilerke** ḥabar béreyin tēp” (NF-167/11)

ummat+lar+ı+n+ğ**a**

“**ummatlarınğa** buyurdı kim kıyâmatğa tegrü saña durüz u senâ ayğaylar” (NF-10/9)

dāya+Ø+ğ**a**

“**dāyağa** emdürmek üçün bérđi” (NF-4/14)

siz+Ø+ğ**e**

“yâ resulallah **sizke** selâm bérmekni bildük” (NF-4/5)

ğalāyık+lar+ğ**a**

“**ğalāyıqlarkğa** ħabar bérđi” (NF-5/13)

ğat+Ø+ı+n+ğ**a**

“ol keldi abū leheb **ğatınğa** kirdi” (NF-13/10)

“peygāambar ‘aleyhissalām **ğatınğa** keldi” (NF-7/15)

tört+Ø+Ø yan+Ø+ın+Ø+ğ**a**

“ol kéçe ‘atabanığ **tört yanınğa** yüklerni yığdılar tağı kılıç birle ol yükler üzesinge oyağ olturdular” (NF-15/12)

tört+Ø+Ø yan+Ø+ı+m+ğ**a**

“tört **yanınğa** baqtım héç kimersenı körmedim” (NF-9/6)

üst+Ø+ün+Ø+ğ**e**

“bu muħammed secdeke barmışda **üstünge** bıraksa tonları cümle necis bolsa” (NF-12/3)

tüp+Ø+ın+Ø+ğ**e**

“yüz atlığ tağ **tüpinge** yettiler” (NF-21/2)

éw+Ø+ın+Ø+ğ**e**

“abū leheb tek aldı taı ayıttı **éwinge** keldi adu birle” (NF-16/6)

“namāzdın ııp peygāambar ‘aleyhissalām eyyūb-i ensāri **éwinge** kirdi” (NF-24/15)

éw+Ø+ke

“ol arada bir u **éwke** tūnlūkdin uup kirdi” (NF-43/6)

mescidū’l-aram+Ø+a

“yārānları birle **mescidū’l-arama** kirdiler” (NF-11/17)

apu+Ø+ka

“‘azrā’il ‘aleyhissalām a‘rabī suratinga bolup **apua** keldi” (NF-87/12)

apu+Ø+ın+Ø+a

“ékin kat kōk **apuına** yettük” (NF-53/17)

“utma **apuına** keldi” (NF-280/8)

“a‘ be **apuına** keldi” (NF-42/12)

él+Ø+ke

“a te‘ ālānı fermānı birle haybar atlı **élke** bardılar” (NF-47/7)

mekke+Ø+ke

“aybar cuhūdları taı benū urayza cuhūdları **mekkeke** bardılar” (NF-27/11)

“zu’lada ayı tumıda **mekkeke** kirdiler” (NF-77/4)

medīne+Ø+ke

“zu’lada ayı tumıda mekkeke kirdiler taı hec kıldılar taı ihrām birle mekkede bir a zamān turmıdın so yana **medīneke** bardılar” (NF-77/4)

“biz cūmle ittifa ılıp aır erig birle **medīneke** barsa” (NF-27/12)

“bu hudeybiyyede yigirmi kün turmuşdın soñ **medīneke** kayıttılar” (NF-46/16)

“andın soñ **medīnekke** bardı” (NF-6/15)

taraf+Ø+ın+Ø+ğ**a**

“üç künden soñ çıkıp **medine tarafınğa** ‘azm kıldılar” (NF-21/17)

tāyif+Ø+ğ**a**

“**tāyifğa** bir ay içinde kirdiler tört yanında bāğlarını ħarāb kıldılar” (NF-75/5)

“kāfırlarınñ ba‘ zısı öldi ba‘ zısı **tāyifğa** kaçtılar” (NF-75/1)

şām+Ø+ğ**a**

“ol **şāmğa** barıp turur erdi ticārat üçün” (NF-39/13)

kuğuğ+Ø+ğ**a**

“bir eski **kuğuğğa** kemiştiler” (NF-12/14)

sahra+Ø+sı+n+ğ**a**

“mekkeniñ **şahrāsınğa** çıktuğ” (NF-27/9)

sahrā+Ø+ğ**a**

“kéçe qaravaşları birle **sahrāğa** çıkar erdiler” (NF-17/10)

āħirat+Ø+ğ**a**

“yā cebre’il bu kün dünyādın şafar kıılır künüm turur **āħiratğa** riħlāt kıılır künüm turur”
(NF-88/15)

“**āħiratğa** ulandı” (NF-6/16)

uçtmah+Ø+ğ**a**

“avval aña teferrüc kığıl andın soñ **uçtmahğa** teferrüc kığıl” (NF-62/4)

yol+Ø+ın+Ø+ga

“ol kâfirni hoş söz birle açuḡ yüz birle ḡaḡ **yolınga** ündeyü başladı” (NF-11/12)

yer+Ø+ke

“andın soḡ cebre ’il ‘aleyhissalām adakını **yerke** urdı erse yerdin çeşme peydâ boldı”
(NF-10/11)

“atınıḡ tört adakı **yerke** kömüldi” (NF-20/15)

yüz+Ø+ın+Ø+ge

“uçmaḡnıḡ hürleridın bir hür yer **yüzinge** bir ḡata nazar ḡılsa maşrıḡtın maḡrıḡḡa tegi
hoş yıdıḡ bolgay” (NF-64/3)

+KArU

taş+Ø+ḡaru

“āsmā yıḡlayu başladı taḡı **taşḡaru** ḡıktı ḡişilerke ḡabar béreyin tép” (NF-167/11)

art+Ø+ḡaru

“siz ĩmāndın yüz éwrüp **artḡaru** ḡayıḡgaysızler” (NF-93/4)

+nI

‘ukāşe+Ø+ni

“peyḡāambar ‘aleyhissalām bedr toḡuşında bir ḡamḡı birle ‘**ukāşeni** bilmedin urmış”
(NF-86/6)

peyḡāambar ‘aleyhissalām+Ø+nı

“**peyḡāambar ‘aleyhissalāmı** ‘ataba atlıḡ kâfirtaş birle urdı” (NF-12/15)

+Ø

üze+Ø+Ø

“ékki élgini aldurdı balta birle **taş üze** urma için ” (NF-28/7)

“ha te‘ al **anım üze** on ramat ıday” (NF-4/10)

2.1.25. Zümre

Bu fonksiyonda topluluk/sınıf ifade eden isim önemlidir. Nehcü’l-Ferdis’te bu fonksiyon +DIn görev unsuru ile ifade edilmiştir.

+DIn

mısrı+Ø+lar+**dın**

“ol **mısrılardın** taı sordu” (NF-146/2)

kişi+ler+**din**

“bu **kişilerdin** su’l kıldı” (NF-156/2)

‘ amil+lar+**dın**

“tegme bir eldeki ‘ amillardın tafahus kıldı” (NF-146/4)

abıla+Ø+sı+Ø+**dın**

“bir kün ben selm **abılasıdın** bir ‘ arab keldi” (NF-161/10)

aravaş+lar+**dın**

“y reslallah mn işen emgenrmen maa bu **aravaşlardın** bir aravaş brseniz bolay mu” (NF-161/5)

cmle+Ø+si+Ø+**dın**

“y fıma ha te‘ al ullarına nazr kıldı **cmlesidın** mni drdi” (NF-160/14)

beyt+Ø+im+Ø+**dın**

“mnim el-i **beytimdin** avval maa sataşaysen” (NF-157/17)

ız+Ø+ım+Ø+**dın**

“yā mūsā bu ʿekki **kızım**dın kayu birini köñlüñ tilese saña cüftlendüreyin” (NF-114/8)

ümme+Ø+im+Ø+dın

“ménim **ümme**tım dın rabi‘a kabīlası sanınça ħalāyıkñı şefā‘at kılgay” (NF-400/13)

oğlan+lar+ın+Ø+dın

qabīla+Ø+sı+n+dın

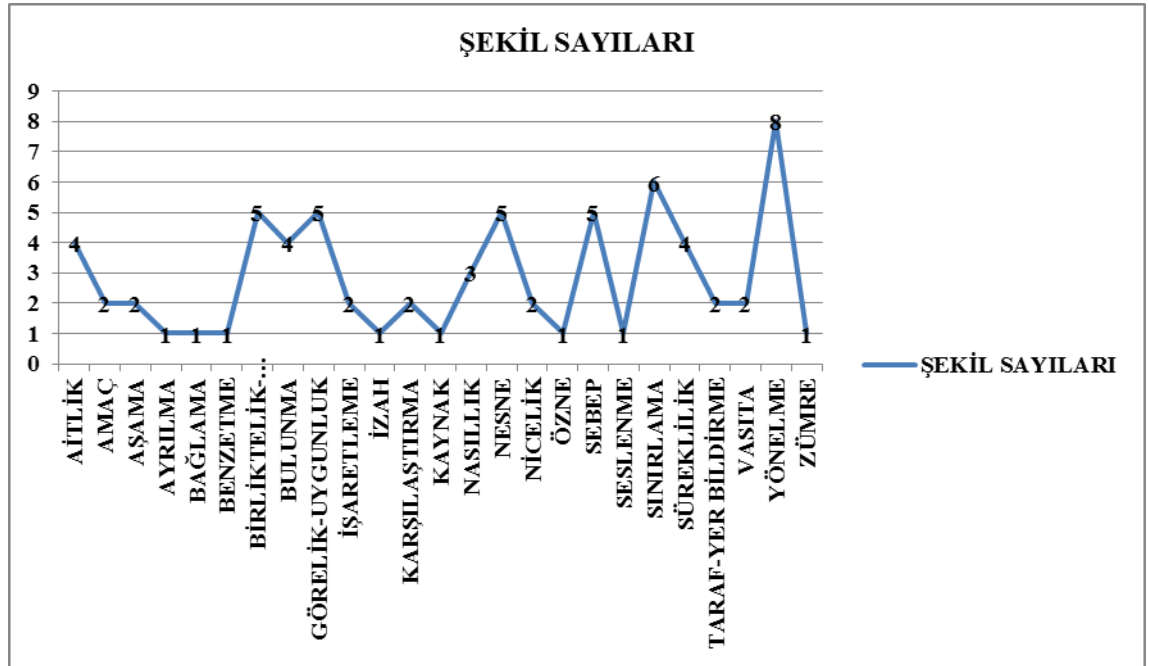
“tañrı te‘ālā ĩsmā‘īl peygāmbar ‘aleyhisselām **oğlan**ları dın kināna atlıq **qabīla**sı dın kıreyş qabīlanı öğürdi” (NF-3/6)

oğlan+lar+ın+Ø+dın

“yanā hāşim talıq kışiniñ **oğlan**ları dın meni öğürdi çıqardı” (NF-3/7)

qabīla+Ø+sı+n+dın

“yana bir kün taqı peygāmbar ‘aleyhissalām ħıdmatınğa bir ħatun keldi āzāda **qabīla**sı dın ‘āmidiyya atlıq” (NF-348/14)

Şekil 1: Nehcü'l-Ferādis'te Hāl Eklerinin Fonksiyonlarına Ait Şekillerin Sayıları

FONKSİYONLAR	ŞEKİLLER														
	+Ø	+KA	+A	+Ø +le	+DIn	+DIn +Ø	+DIn +KA	+DA	+ÇA	+I	+nI	+KA +Ø	+DIn +KA +Ø	+A +Ø	+KArU
AİTLİK	+	+	+	+											
AMAÇ	+	+													
AŞAMA						+	+								
AYRILMA					+										
BAĞLAMA	+														
BENZETME	+														
BİRLİKTELİK- BERABERLİK	+	+	+	+				+							
BULUNMA	+	+			+			+							
GÖRELİK- UYGUNLUK	+		+	+				+	+						
İŞARETLEME	+							+							
İZAH	+														
KARŞILAŞTIRMA	+				+										
KAYNAK					+										
NASILLIK	+			+				+							
NESNE	+	+			+					+	+				

NİCELİK	+	+												
ÖZNE	+													
SEBEP	+	+		+	+	+								
SESLENME	+													
SINIRLAMA	+					+		+	+			+	+	
SÜREKLİLİK	+					+	+					+		
TARAF-YER BİLDİRME					+				+					
VASITA				+	+									
YÖNELME	+	+	+					+			+	+		+
ZÜMRE					+									

Şekil 2: Nehcü'l-Ferâdis'te Hâl Eklerinin Fonksiyon ve Şekil Tablosu

SONUÇ

1. Nehcü'l-Ferâdis'te yapılan incelemede hâl eklerinin yirmi beş (25) tane üst fonksiyonu icra ettiği tespit edilmiştir. Bunlar; aitlik, amaç, aşama, ayrılma, bağlama, benzetme, birliktelik-beraberlik, bulunma, görelilik-uygunluk, işaretleme, izah, karşılaştırma, kaynak, nasıllık, nesne, nicelik, özne, sebep, seslenme, sınırlama, süreklilik, taraf-yer bildirme, vasıta, yönelme, zümre hâl ekleridir.

2. Bir cümlede en az bir hâl eki bulunduğundan dolayı çoğu hâl fonksiyonu defaatle kullanılmıştır. Nehcü'l-Ferâdis'te en çok kullanılan hâl fonksiyonlarından bazıları;

- a. İzah (320)¹⁰, sebep (200), nasıllık (360) hâlleridir. Bunun nedeni eserin temel amacının İslâmi emir ve yasakların öğretilmesi, dini duyguların güçlendirilmesi ve aynı zamanda öğüt ağırlıklı bir eser olmasından kaynaklı bu fonksiyonların kullanımı yoğunluktadır.
- b. Seslenme (390) hâlidir. Eserde Peygamber Efendimizin, dört halifenin, ehlibeytin ve dört imamın faziletleri anlatılırken, hayatlarından örnekler ve yaşadıklarından kesitlere yer verilmiştir. Olaylar anlatılırken karşılıklı konuşmalara, üst perdeden hitaplara da yer verilmiştir. Bundan dolayıdır ki bu fonksiyon da yoğunlukla kullanılmıştır.
- c. Özne (720), nesne (500), ayrılma (320), yönelme (580), bulunma (580), işaretleme (320) hâlleridir. Bunun nedeni, eserde hadislerin mahiyetine uygun hikâye ve menkıbelerin anlatılmasıdır, olaylar belli bir akış içerisinde verilir, tahkiye etmenin tüm unsurları hâl fonksiyonlarına da yansımıştır.
- ç. Bağlama (200) hâlidir. Bunun nedeni ise eserin hacimli olup, uzun cümlelerden meydana gelmesi ve tamlamada yardımcı unsur olan ismin asıl unsur olan fiile bağlanma zorunluluğudur.

3. Eserde en az kullanılan hâl fonksiyonu aşamadır.

4. Nehcü'l-Ferâdis'te hâl eki fonksiyonuna ait on beş (15) şekil tespit edilmiştir. Bunlar; +Ø, +KA, +A, +Ø +le, +DIn, +DIn +Ø, +DIn +KA, +DA, +ÇA, +I, +nI, +KA +Ø, +DIn +KA +Ø, +A +Ø, +KarU şekilleri ile gösterilebilir.

---

¹⁰ Hâl kategorilerinin geçtiği örnek sayısı. Birbirini tekrar eden fonksiyonlar, teze dahil edilirken örneklerin hepsi alınmamıştır.

5. Nehcü'l-Ferâdis'te en fazla şekle sahip olan fonksiyon yönelme hâlidir. Bunlar; +KA +Ø, +A +Ø, +A, +DA, +KA, +KArU, +nI, +Ø şekilleri ile gösterilebilir.

6. İncelememizden hareketle hâl ekleri söz diziminde iki şekilde bulunur;

- a. İsim fiil tamlamasında yardımcı unsur olan isme gelen görev unsuru,
- b. Cevheri ek fiilden önce isme gelen görev unsuru.

7. Eserde en çok fonksiyona sahip olan şekil, telaffuz edilmeyen ancak fonksiyonu korunan görev unsuru, +Ø morfemidir. İcra ettiği fonksiyonlar aitlik, amaç, bağlama, benzetme, birliktelik-beraberlik, bulunma, görelilik-uygunluk, işaretleme, izah, karşılaştırma, nasıllık, nesne, nicelik, özne, sebep, seslenme, sınırlama, süreklilik, yönelmedir. +Ø morfeminin kendisi işleklige yatkın olduğu için çalışmamızda da en fazla fonksiyona sahip olan morfem olarak karşımıza çıkmaktadır.

8. Yaygın olan görüşte “+A yaklaşma, +DA bulunma, +DIn uzaklaşma” gibi belli fonksiyonlar yüklenen belli şekillerin, eserde birden fazla fonksiyonu icra ettiği görülmektedir. Meselâ;

- a. +A Şekli; aitlik, birliktelik-beraberlik, görelilik-uygunluk, yönelme hâli gibi fonksiyonlarını icra eder.
- b. +DA Şekli; birliktelik-beraberlik, bulunma, görelilik-uygunluk, işaretleme, nasıllık, sınırlama, yönelme hâli gibi fonksiyonları icra eder.
- c. +DIn Şekli; ayrılma, bulunma, karşılaştırma, kaynak, nesne, sebep, taraf-yer bildirme, vasıta, zümre, aşama, süreklilik, sınırlama hâli gibi fonksiyonlarını icra eder.

9. Yaptığımız incelemeler doğrultusunda Nehcü'l-Ferâdis'te hâl eklerine ait bir şeklin birden fazla fonksiyonu icra ettiği gibi, bir fonksiyonun da birden fazla şekille karşılanabileceği görülmüştür. Bu sonuçla, şekle dayalı gramer anlayışının nasıl bir yanılgıdan ibaret olduğu anlaşılmaktadır. Olması gereken eki bağlamının içinde değerlendirip fonksiyona dayalı bir sınıflama yapmaktır.

10. Çalışma aracılığı ile hâl eklerinin fonksiyon bakımından zengin olduğu görülmüştür. Bu fonksiyonlar daha da çoğaltılabilir. Başka eserler üzerinde araştırma yapılırsa farklı hâl fonksiyonlarının da icra edildiği ortaya çıkacaktır.

KAYNAKLAR

Kitaplar

Banguoğlu, Tahsin. (2015). Türkçenin Grameri. TDK Yayınları, Ankara.

Bilgegil, M. Kaya. (2014). Türkçe Dilbilgisi. Salkımsöğüt Yayınları, Erzurum.

Buran, Ahmet. (1996). Anadolu Ağızlarında İsim Çekim (Hâl) Ekleri. TDK Yayınları, Ankara.

Demir, Tufan. (2004). Türkçe Dilbilgisi. Kurmay Yayınları, Ankara.

Deny, Jean. (Tercüme: Ali Ulvi Elöve (1941)), (2012). Türk Dili Grameri. Kabalcı Yayınları, İstanbul.

Durmuş, Mustafa. (2010). Üniversiteler İçin Türk Dili El Kitabı. Grafiker Yayınları, Ankara.

Eckmann, János (2014); Nehcü'l-Ferādīs Uşmağlarının Açık Yolu (Cennetlerin Açık Yolu) Metin-Dizin-Sözlük. (Yayınlayanlar: Semih Tezcan- Hamza Zülfikar, Dizin-Sözlük: Aysu Ata) TDK Yayınları, Ankara.

Edizkun, Haydar. (2003). Türk Dilbilgisi. Remzi Kitabevi, İstanbul.

Eker, Süer. (2009). Çağdaş Türk Dili. Grafiker Yayınları, Ankara.

Ercilasun, Ahmet Bican. (2007). Türk Lehçeleri Grameri. Akçağ Yayınları, Ankara.

Ergin, Muharrem. (2009). Türk Dil Bilgisi. Bayrak Yayınları, İstanbul.

Gencan, Tahir Nejat. (2001). Dilbilgisi. Ayraç Yayınevi, İstanbul.

Gülensoy, Tuncer. (2015). Türkçe El Kitabı. Akçağ Yayınları, Ankara.

Gülsevin, Gürer. (2001). Eski Anadolu Türkçesinde Ekler. Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.

Hacıeminoğlu, Necmettin. (1997). Harezmi Türkçesi ve Grameri. İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları No. 3405, İstanbul.

Hengirmen, Mehmet. (1999). Türkçe Temel Dilbilgisi. Engin Yayın Evi, Ankara.

- Karaağaç, Günay. (2012). Türkçenin Söz Dizimi. Kesit Yayınları, İstanbul.
- Koç, Nurettin, (1996). Dilbilgisi. İnkılâp Kitabevi Yayın, İstanbul.
- Korkmaz, Zeynep. (2009). Türkiye Türkçesi Grameri Şekil Bilgisi. TDK Yayınları, Ankara.
- Özkan, Mustafa; Tören, Hatice; Esin, Osman. (2001). Yüksek Öğretimde Türk Dili Yazılı ve Sözlü Anlatım. Filiz Kitabevi, İstanbul.
- Özkırımlı, Atilla. (2007). Türk Dili Dil ve Anlatım. İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul.
- Sev, Gülsel. (2007). Tarihi Türk Lehçelerinde Hâl Eki. Akçağ Yayınları, Ankara.
- Tekin, Talat. (2000). Orhon Türkçesi Grameri. Türk Dilleri Araştırmaları Dizisi: 9, Ankara.
- Timurtaş, Faruk Kadri. (2012). Eski Türkiye Türkçesi XV. Yüzyıl Gramer-Metin-Sözlük. Kapı Yayınları, İstanbul.
- Vardar, Berke. (1998). Açıklamalı Dilbilim Terimleri Sözlüğü. ABC Kitapevi Yayın ve Dağıtım, İstanbul.
- Vural, Hanifi; Böler, Tuncay. (2011). Ses ve Şekil Bilgisi. Kesit Yayınları, İstanbul.

Sürelî Yayınlar

Delice, H. İbrahim. (2000). “Türk Dilinde İşlevsel Ek Tasnifi Denemesi”. Sosyal Bilimler Dergisi Sayı 24, s.221-235, Sivas: Cumhuriyet Üniversitesi Yayınları.

Dilaçar, Agop. (1971). “Gramer: Tanımı, Adı, Kapsamı, Türleri, Yöntemi, Eğitimdeki Yeri ve Tarihçesi”. Belleten: 83-145.

Turan, Zikri. (1999). “Öznenin Cümledeki Kimlik Problemi”. A. Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi Sayı 13, s. 73-85.

Turan, Zikri. (2018). “Türk Dilinin Eklerini Sınıflandırmanın Esasları” Türkbilig 35, s. 97-110.

Diğer Yayınlar

- Lübimov, Konstantin. (1959). “Türkçede Kaç İsim Hali Var?”. Dilbilgisi Sorunları Eylül 1959. Ankara, TDK Yayınları, TDK Tanıtma Yayınları Dil Konuları Dizisi: 10, s. 57-61.
- Mert, Osman. (2002). “Kutadgu Bilig’de Hâl Kategorisi” Yayınlanmamış Doktora Tezi, Erzurum: Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Orta Öğretim Sosyal Alanlar Eğitimi Anabilim Dalı.
- Turan, Zikri. (2007). “Türkçenin Yapım ve Çekim Düzeninde Yer Alan Eklerin Sınıflandırılması Nasıl Olmalıdır?”. IV. Uluslar Arası Türk Dili Kurultayı Bildirileri II (24-29 Eylül 2000). Ankara: TDK Yayınları, 1835-1844.
- Turan, Zikri. (2016). “Ekleşme Dizisinin Karşıtlık Düzeni”, Basılmamış Ders Notları, Sakarya: Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı Yeni Türk Dili Bilim Dalı Zorunlu Dersi.

ÖZGEÇMİŞ

Nursel ŞIKŞIK, 01.04.1991 tarihinde Sakarya'da doğdu. İlk ve orta öğrenimini Karaosman İlköğretim Okulu'nda aldıktan sonra, lise öğrenimini Adapazarı Hacı Zehra Akkoç Kız Anadolu Lisesi'nde tamamladı. 2011 yılında Karabük Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı bölümünü kazandı, bir yıl İngilizce hazırlık okuyup birinci sınıfın sonunda ortalama ile Sakarya Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'ne yatay geçiş yaptı. Lisans eğitimini 2016 yılında, Sakarya Üniversitesi'nin Türk Dili ve Edebiyatı bölümünün ikincisi olarak bitirdi. Aynı yıl Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Yeni Türk Dili Bilim Dalı'nda yüksek lisans öğrenimine başladı. Hâlen yüksek lisans öğrenimine devam etmektedir.